

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

1918 ■ ȘASE DECENII DE LA MAREA UNIRE ■ 1978

„Adunarea națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească adunați, prin reprezentanții lor îndreptățiți, la Alba Iulia în ziua de 18 noiembrie (1 decembrie) 1918, decretează unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dinșii cu România . . .”

(Din Rezoluția Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia)

Alba Iulia Cetatea neamului românesc

„Fii tare neam românesc în credința ta, căci iată se apropie ceasul mîntuirii tale” (Telegraful Român din 7/20 noiembrie 1918). Era îndemnul pe care bătrînul și mereu tinărul nostru periodic, cîtorit de marele Mitropolit Andrei Șaguna îl adresa neamului românesc în ajunul Mării Adunări Naționale de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918. Români din cele patru unghiuri se îndreptau spre Cetatea neamului românesc sub faldurile tricolorului și în acordurile „Răsunetului” lui Andrei Mureșanu. Ei se adunau aici minăți de dorința și voința de neînfrînt, care stătea zăgăzuită în inimile lor, dorința de a se uni cu frații lor de peste Carpații înzăpeziți.

După secole de luptă la temelia căroră stau jertfele celor mai buni și mai viteji fii ai națiunii române, poporul român — de la vîlădică pînă la opincă — era chemat la Alba Iulia să-și spună cuvîntul, să-și manifeste dorința de unire cu România. Timpul cu vitregia lui din acel decembrie umed și rece voia să pună la ultima încercare credința de nezdruccinat a neînfricatului popor român.

Și pentru a reda mai bine desfășurarea evenimentelor de la Alba Iulia, vom cita aprecierile unui martor ocular. „Iată s-a pornit curgerea satelor din tot cuprinsul ținuturilor românești. Cei dinții sînt Moșii lui Iancu și muntenii lui Horia de sub poalele răsăritene ale Bihariei. Li varsă apele Ampoiului și îi mină la vale spre țară coborișurile Dealului Mare. Vin cu sumane albe de lînă, cu căciuli

țuguiate, cu puștile pe umăr, cu ochii arzători. Ei sînt primii care urcă pe meterezele Cetății și sfidează zările cu bărbăția lor de șoimi deșteptați la libertate.

Doi dintr-înșii s-au urcat chiar pe virful Cetății alături de împietritul împărat austriac, și-i prind calul de dirlogi, vrînd parcă să-i zică: — Înălțate împărate, ne-ai mințit destul atîtea veacuri de trudă, ne-au călcat cu copitele cailor tăi, ne-ai sfîșiat în roată pe Horia și ne-ai palmuit pe Iancu jos în mijlocul orașului. De acum ne-am suit alături de tine. Iată, îți ținem calul de hățuri. De ești piatră, să fii piatră și veșnic piatră să rămîi.

Pe de altă parte, dinspre soare apune vin Mureșenii, de către Arad vine Orăștia cu ținutul ei, vine Hațegul cu strănepoții lui Decebal, vin Jiuștii cu săteni pletoși ca și codrii din care coboară, vin de la stînga Mărginenii de sub munții vechiului hotar, vin și oltenii cu căciuli rotulate și cu vorba semeață. Vine și Țara Birsei cu poporul ei priceput la atîtea meșteșuguri.

Din sud, de la Răsărit curg Tirnavalele cu doine picurate, curge Mureșul cu cîmpenii cei înalți și bălani, vin Someșurile, vine Bistrița grănicerilor, vine Maramureșul cu sumanele lui mițoase. Coboară din Miază-noapte Sătmarul și Crișenii, cei mai greu bătuți de soartă.

† NICOLAE

Mitropolitul Ardealului

(Continuare în pag. a 2-a)

Istorie*

*La Alba Iulia-n cetate
clipele nasc eternitate.*

Le-auzi, le vezi, le simți, le știi

purtînd într-însele vecii.

Istoria-i aicea toată:

Se-aude-n timp un plîns

de roată,

Se vede triumfînd în plai

neînfricatul domn Mihai,

se simte-n pulberea de pași

cum vin strămoșii spre urmași,

cum inimile leagă punți

încoă și dincolo de munți.

La Alba Iulia-n cetate

Și știi: ni-i drumul fără moarte,

mereu prin veacuri,

mai departe.

CORNELIU ȘERBAN

* Din „Tribuna României” din noiembrie 1978

Marea împlinire de la 1 Decembrie 1918

„Unitatea națională a fost visarea iubită a voievozilor noștri cei viteji, a tuturor bărbaiților noștri cei mari”, arăta unul dintre cei care se numără — cu strălucirea unui astru de prima mărime — printre „bărbaiții noștri cei mari”, eminentul cărturar și patriotul jertfit acestei „visări iubite”, Nicolae Bălcescu.

Secole de-a rîndul, unirea cea mare a fost „visarea” cea pe deplin întemeiată, continuu verificată de o realitate incontestabilă. A fost „visarea” cea mai lucidă, însemnînd nebiruită forță morală și cea mai statornică hotărîre într-o înfăptuire. „Visarea iubită” care, cu implacabilă severitate, a cerut nenumăratelor generații dăruire pînă la jertfa de sine pentru apărarea ființei patriei și pentru înalta ei zidire spre înveșnicire între națiunile lumii.

Constituind de-a lungul istoriei o permanentă și sacră năzuință, ideea unității național-statale s-a exprimat în chip evident ca o permanentă de program și de înfăptuire.

Chiar dacă timp de aproape un mileniu provinciile românești au trebuit să aibă o organizare și conducere administrativă separată — date fiind condițiile evoluției istorice obiective și mai ales contextul specific epocii feudale —, modul lor de viață era același și în toate prilejurile potrivite poporul român și-a manifestat dorința organizării și conducerii unice, voința înfăptuirii unității naționale statale, pentru care a dus o luptă perseverentă și necontenită, avînd de înfruntat forțe potrivnice adesea colosale.

În epoca contemporană, desăvîșirea unității noastre statale a cunoscut marea consacrare de drept și de fapt prin istoricul act de la 1 decembrie 1918.

Dar pînă la ceasul mării împliniri, străbătînd și învingînd timpul, această nobilă năzuință a unirii fraților „de același sînge și aceeași lege” a fost mereu întărită cu pecețile jertfei, ceea ce adevăresc toate antecedentele istorice epocale — înveșnicite trepte către făurirea „unirii celei mari”.

Înfăptuire curajoasă și de adîncă semnificație în plină epocă feudală, reconstituirea vechii Dacii prin actul de unificare a celor trei provincii românești de către Mihai Viteazul, în anul 1600, exprima un stadiu distinct al luptei pentru săvîșirea unității statale pe temelii unității de neam, de teritoriu și de viață, de limbă și de credință, de cultură și de idealuri. Departe de a însemna o înfrîngere, jertfa Viteazului a primit aura simbol fără moarte, a fost „un strălucit moment de glorie” din care — arăta Nicolae Iorga — „a rezultat o tradiție”. În conștiința poporului — cel care s-a văzut iarăși despărțit prin granițe nefirești —, neînfricatul voievod unificator a rămas exemplul luminos al luptelor pentru independență, libertate și unitate națională, dinamizînd acțiunea patriotică și de luptă a posterității — rea-

† NESTOR

Mitropolitul Olteniei

(Continuare în pag. a 4-a)

1918 - ȘASE DECENII DE LA MAREA UNIRE - 1978

CALENDAR DE INIMĂ

Decembrie

Momente și documente din anul bucuriei: 1918

Istoria Românilor e biografia extraordinară a unui popor de viață veche, din strămoși viteji și drepti, cumpăniți în gândire și hotărâți în faptă. Românii și-au scris istoria prea adesea cu spada, pentru că prea mulți le-au rîvnit bățatura, munții și văile, apele și cîmpurile, pe care și le-au iubit cu iubire mare, și le-au păstrat și le-au dat din mînă în mînă, urmașilor de-un sînge și de-o lege. Au fost, în răstimpuri lungi, ținuți să trăiască despărțiți. Uneori sub stăpînire străină. Dar voința de unitate, dorul de frate, au fost în asemenea epoci tot atât de mari cît unitatea însăși. Despărțirea au simțit-o dureros de nefirească și n-au dat răgaz și somn ochilor deschiși spre viitorul în care aveau să-și facă dreptate. Au luptat pentru acest viitor fără odihnă, l-au poruncit pruncilor din fașă, l-au plîns și l-au cîntat, l-au așteptat și l-au grăbit, au trăit și unii au murit pentru el. Căci era viitorul unității românești, viitorul libertății în țara ce era și trebuia să fie a lor, întreagă.

La început de decembrie ne amintim de toate acestea în legătură cu Transilvania. Țară Românească de peste munți, ea și-a potolit setea după unitate, veacuri după veacuri, cu lacrima înstrăinării, deși acolo la ei, fusese Sarmisegetuza, capitala strămoșilor, și cea veche și cea nouă, Ulpia Traiana. Un cerc de piatră a mai rămas pînă azi să se vadă, ca un ceas solar, în inima capitalei. E cercul cel mai mic din șirul de cercuri concentrice care fac România, țara rotundă ca piinea, ca luna, ca soarele, ca pămîntul, ca tot ce poartă forma și ideea desăvîșirii.

Multă vreme știrbită, Țara rotundă și-a căutat cu neodihnă forma originară, ca să-și încapă în ea tot trupul și tot sufletul. Să fie toți și întru toate una. Țara rotundă: una, sfîntă, românească.

Și a venit Mihai Viteazul, și a fost din nou una. Și-apoi s-au stîrnit iar vitregii, și au venit Horia, Cloșca și Crișan, Avram Iancu, Memorandistii și alții... Și a venit 1918. Anul bucuriei. Anul împlinirii pentru Transilvania, în sfîrșit, și pentru Țara întreagă, în sfîrșit, care își va recăpăta forma rotundă, cu centrul în Ulpia Traiana Augusta Dacia Sarmisegetuza.

„Glasul timpului.”
Nu ne-am propus — și nici n-ar fi posibil — să facem o istorie, sau măcar să înfigem aici jaloanele care ne-ar putea orienta într-o istorie a unirii din 1918. Aceasta ar cere desfășurări mai largi. Am vrea doar să adăugăm cite un fapt nou, ascuns pînă acum în arhive, ca să întregim tot mai mult această istorie minunată, emoționantă.

Spre toamna lui 1918, evenimentele se precipită. Se organizează Consiliul Național în toate marile orașe transilvănene, Consilii care urmau să pregătească local unirea. Consiliul Național Central ia ființă la Arad. Un document de epocă, probabil inedit, din 8 octombrie 1918, ne introduce, fără intermediar, în cursul și ritmul pregătirilor și în stările sufletești ale oamenilor acelor vremuri binecuvîntate. Este vorba de o scrisoare a Dr. Teodor Mihali, fruntaș român naționalist, unul din memorandistii, către episcopul de Caransebeș Elie Miron Cristea, viitorul Patriarh al României, prin care îl invită la un „Sfat întîm” ce urma să aibă loc la 12 octombrie 1918 la Oradea Mare. Ea cheamă, pe un ton calm și măsurat, de om care știe ce vrea și ce face, la veghere și solidaritate deplină, reținîndu-se evident de la izbucniri sentimentale, dar marcînd cu claritate puterea „glasului timpului” care îi chema pe toți românii la acțiune:

„Ilustritate, e de prisos să accentuez — scrie el — că în zilele acestea de importanță istorică în care se va hotărî și soarta viitoare a neamului românesc, ne incumbă tuturor datoria să veghem, ca în deplină solidaritate

Dr. ANTONIE PLAMADEALĂ
Episcop

(Continuare în pag. a 4-a)

Pentru întîia dată la Alba-Iulia

Sînt tot mai puțini oameni în viață, dintre aceia care au avut fericirea să fie în cetatea Alba Iulia la ziua cea mare a împlinirii idealului de unitate națională a poporului român, 1 decembrie 1918. Pentru cei ce mai sînt în viață amintirile năvălesc fără încetare și încep să se impună, fără a fi cu puțință să li se pună vreun zăgaz. Iată de ce nu le putem rezista nici noi și le așternem acum, pentru întîia oară, pe hîrtie.

Era în toamna aceea, pe la jumătatea lui noiembrie, o zi gerasă. Ne aflam cu copii în capul satului, — sat nu departe de Cetatea lui Mihai Viteazul — trimiși de părinți să îngrijim de niște orătănii și să mai scape mamele de gurile noastre, care nu mai încetau cu întrebările. Nu împliniserăm încă șase ani.

După amiază, vedeam venînd, pe rînd tot cite unul sau doi ostași. Se întorceau de la război. Primiseră „Urlaub” — concediu, cum învățaserăm să-i zicem de la nemții ce trecuseră pe la noi.

Pe la patru după amiază, veni în fuga mare, fratele Ion și-mi spuse la ureche: „Hai acasă și-a venit tata.” Trecuse pe drum dar nu l-am cunoscut pentru că plecase de acasă de doi ani.

Cu greu m-am lăsat dumirit să merg pe genunchii tăii. Ne-a povestit, cum numai el știa să povestească, cite a petrecut în Bosnia și Hertegovina și am înțeles că vine de la Ciucea, fără să știu în ce țară este această localitate, unde s-a oprit frontul și a venit acasă să fie „de față” la marea adunare de la Alba Iulia.

În zilele ce au trecut m-am dus cu tata în „Pojeră” să aducem lemne pentru iarnă, căci aștepta să plece iar pe front, ca și cînd nu isprăvise lucrul pe care îl începuse cu doi ani în urmă.

Îmi amintesc că m-a întrebat: cum îmi place la școală și dacă învăț bine, căci, tot ca să scape de gura mea, mama m-a trimis cu fratele mai mare la școală și dascălul văzînd că răspund la întrebări, alături de ceilalți, m-a înscris în clasa întîii, deși nu împliniserăm șase ani.

A venit ziua cea mare. Oamenii se pregăteau să meargă la Alba Iulia. Circa treizeci de căruțe erau gata să plece în zorii zilei. Tata

avea să meargă în căruță cu moșul Nicolae, fratele dînsului mai mare, și cu unchiul Văsilie al lui Stan, cumnatul tăii.

Seara mama îmi pregătise niște cioareci noi, de lînă și ghetuțe noi „de box”, cu care făcuseră cunoștință pentru prima oară piciorușele mele, învățate pînă atunci numai cu opinci.

Pentru tata pregătise din vreme „bitușă” adecă un cojoc nou, frumos, cum numai poienarii cu oi multe aveau.

Nu știam de ce mă iau și pe mine și nu cutezam să-i întreb, de teamă să nu mă lase acasă.

Dimineața de 1 decembrie vremea era aspră, fulgi de zăpadă se amestecau cu chiciură, dar în inimile tuturor era voie bună și multă căldură.

Se auzea de la cite un căruț la altul cîntecul „Drum bun, drum bun doba bate. Drum bun, frați români...”

Ajunși la Alba Iulia ne-am oprit la intrare, lîngă o moară ce străjuia din vechime, dincolo de podul Mureșului. Căruțele s-au oprit și s-au așezat una lîngă alta. Cît vedeai cu ochii erau numai oameni îmbrăcați în tot felul de haine, fără să știm de unde sînt și cum îi cheamă. Mașinile intrau spre inima orașului. Aveau un alt loc de oprire. Delorenii s-au înșirat cite doi și trei, îmbrăcați în cojoace și tunde, unii cu căciuli pe cap, cei mai în vîrstă, iar cei mai tineri cu pălării cu panglică de treicului.

Acum aveam să înțeleg de ce am fost luat și eu. Cu niște copii ceva mai mari ca mine, aveam să rămînem lîngă căruțe și să păzim caii și bucatele.

Șiruri întregi de oameni de toate felurile înaintau pe drumul ce duce spre Cetate. Noi ne uitam ca la minune și nu pricepeam îndeajuns de ce se adună atîta nor de oameni.

Am reușit pe timpul cît a ținut adunarea să ne strecurăm pe rînd pînă la poarta Cetății și să vedem locul unde au fost închiși Horea, Cloșca și Crișan.

Părinții și rudele s-au întors după amiază și am mîncat cu toții din bucatele aduse de acasă. Apoi ne-am întors spre casă, cînd soarele era de-un stat de om pe bolta cerului.

Au vorbit pe drum mult despre cele ce au auzit și au văzut. Eu am înțeles atunci prea puțin. Era plîneria vremii. Țin doar minte că tata spunea „nu s-a terminat cu asta”. El trebuie să se întoarcă pe front, la începutul anului viitor. Lucrul s-a și întîmplat astfel. Așa pot spune și eu, că în zorii vieții, am fost la marea sărbătoare de la Alba Iulia. Et in Arcadia ego.

Au mai trecut zece ani. Mă aflam în clasa a 7-a la liceul Aurel Vlaicu din Orăștie. Se pregătea aniversarea a zece ani de la actul unirii de la 1 decembrie 1918. Directorul nostru, Aron Demian, ne promisese că ne duce pe cei din clasa ultimă. Ne-am pus treicului la chipiu și ne-am urcat în tren plini de voie bună și cu cîntece patriotice pînă am ajuns la Alba Iulia. De data aceasta nu ne-am oprit la porțile Cetății, ci am intrat înăuntru. Am auzit cu urechile și am văzut cu ochii noștri marea bucurie a întregii suflări românești, legată de ziua de 1 decembrie 1918. Parcă eram pe cel mai înalt vîrf al istoriei și al vieții noastre. Am înțeles de la lecțiile de română ale directorului nostru, Aron Demian, care erau așa de înflăcărâte și am înțeles, acum pentru totdeauna, care este destinul neamului românesc.

De atunci de cite ori trec prin Alba Iulia îmi vine să mă descoper și am impresia că intru într-o cetate sfîntă, cetate a durerilor, cetate a bucuriei și a împlinirii idealului celui mai scump al poporului român.

La împlinirea a șasezeci de ani de la 1 decembrie 1918 înțeleg că venirea și rostul la marginea de vest a țării nu este un „accident” ci împlinirea unei datorii de a păstra și duce mai departe ceea ce părinții au împlinit prin sînge.

Pe firmamentul istoriei naționale a poporului român, 1 decembrie 1918, este sărbătoarea bucuriei și biruinței noastre, de care ne vom aminti cu drag și ne vom strădui să înălțăm tot mai mult în conștiință crezul ei: unirea tuturor românilor într-o țară liberă și independentă.

† VASILE

Episcopul Oradiei

Alba Iulia — Cetatea neamului românesc

(Continuare din pag. 1)

Vin, tot vin, ca puhoaiile verii, cuprînd orașul de jos, îl înneacă cu cîntece și chiote, cu filiiuri de steaguri tricolore, cu vuiet de pasuri și urcă toți spre poarta lui Mihai Viteazul, în fața căreia e o mare de fețe, de drapele și de căciuli încetinate...

Vîntul înroșește fețele și le dă luciuri de bronz. Însă nimeni nu se plînge, nici de frig nu bagă de seamă. O sută de mii de români adastă afară în cîmp, lîngă poarta lui Mihai, ca marea conferință a fruntașilor întruniți în casina ofițerească din cetate să toarne în paragrafi de hotărîre dorința cea mai sfîntă și mai mare a Ardealului, Unirea cu frații lui de limbă și de un sînge de peste Carpații înzăpeziți” (Desăvîșirea unificării Statului Român, București, 1968, p. 414).

În acest context istoric și al naturii, fiecare cu vitregia ei, aștepta Alba Iulia pe făuritorii marelui act care imortaliza în analele istoriei hotărîrea unui întreg popor de a trăi în libertate „tezaurul” mult visat la temelia căruia stau atîtea sacrificii și jertfe.

Fruntașii politici ai poporului român, înfăptuitori ai actului unirii, luați în parte nu par a fi eroi cu calități deosebite. Cu toate acestea valoarea actului Unirii reprezintă o acțiune de mare curaj și uriașă însemnătate. Momentul cu totul nefavorabil pentru România, care se afla la răscrucea marilor încercări, spo-

rește extraordinara valoare a actului Unirii. Toate acestea demonstrează trăinicia sentimentului național cu adînci rădăcini în conștiința poporului român și rolul pe care această conștiință l-a avut în desăvîșirea Unirii.

Înfăptuirea Unirii este rezultatul unui îndelungat proces istoric, în care generații de-a rîndul de pe ambele versante ale Carpaților au luptat în decursul secolelor pentru progresul națiunii române.

Ideea unității naționale prezentă în conștiința poporului român încă de pe timpul primelor formațiuni statale, a evoluat în decursul zărilor sale istorii, conturîndu-se tot mai mult, pregătind unirea spirituală, după care a urmat unirea politică, înscrisă în analele istoriei de grandioasa Adunare de la Alba Iulia.

Actul unirii așa cum fusese el formulat în urma dezbaterilor la care au participat cele mai prestigioase personalități ale vieții politice românești exprima o concepție de stat, el răspundea cerințelor istoriei și civilizației umane. Cu toate că neamul românesc a fost despărțit de vitregia istoriei în fracțiuni statale deosebite, el și-a menținut unitatea sa etnică, culturală și lingvistică. Actul unirii desăvîșește această unitate încoronînd-o cu unitatea politică. Odată înfăptuită Unirea, nu era nevoie de o consolidare a ei deoarece frații nu s-au simțit niciodată despărțiți, cărările ascunse

ale Carpaților au fost întotdeauna punțile de legătură pe care treceau românii dintr-o parte în alta și se simțeau la ei acasă.

Lanțurile robiei s-au sfărîmat, zăgăzurile nedreptății au fost dărîmate, națiunea română privește înainte cu demnitate și cu încredere în viitorul său. Marea Adunare Națională de la Alba Iulia înscrie o pagină de nepieritoare glorie în cartea neamului românesc, demonstrînd viabilitatea și trăinicia sentimentului național. Actul

Unirii întrunește adevărul întregii suflări românești de pe cele două versante ale Carpaților. Actul Unirii include în conținutul său o nouă concepție de stat în care toate naționalitățile se bucură de drepturi egale, trăiesc și muncesc în înfrățire.

Marea Adunare Națională de la Alba Iulia deschide o nouă epocă în istoria milenară a poporului român. Pe temelii hotărîrilor de la Alba Iulia sînt clădite marile realizări ale prezentului din Patria noastră. Munca înfrățită din uzinele și de pe ogoarele Patriei noastre mărturisește demnitatea și loialitatea cu care poporul român și-a respectat promisiunile făcute.

Eroii zilelor noastre, constructorii ai vieții noi din Patria noastră sînt tot atât de mari eroi ca și cei care au înfăptuit actul Unirii.

Gîndurile noastre se îndreaptă azi spre cei ce-și dorm somnul sub glia străbună cu conștiința datoriei împlinite al căror nume sînt înscrise cu litere de aur în paginile de glorie ale istoriei neamului românesc.

La acest popas aniversar aducem omagiul nostru primului bărbat al Patriei noastre, Președintele Nicolae Ceaușescu, prestigioasă personalitate politică, a vieții internaționale, militant de seamă pentru pace și înfrățire între toate popoarele lumii.

SALUTUL

Versuri închinare de Andrei Bârsan ostașilor români, la 1918

I

Bine-ați venit pe-a noastre plaiuri
Ostași ai mîndrei României
Pînă la noi sosit-a vestea
De-a voastre dalbe vitejii.

II

Purtați de dragostea de țară
De glasul singelui chemați,
Ca vulturii, în zbor trecut-ați
Înalte piscuri de Carpați!

III

Dar piedici mari v-au stat în cale,
Pornit-au valuri de nevoi,
Și mulți, ah mulți din șirul vostru
Murit-au moarte de eroi.

IV

Ci nu v-a spăimîntat năvala
De grele oști împăratești,
Voi le-ați oprit cu pieptul vostru
Pe la Oituz și Mărășești.

Și-acum cînd iară una sîntem,

Acei ce ne simțim români

Noi vă ieșim cu drag în cale

Cu fala-n piept, cu flori în miini.

VI

Un singur glas ne împreună

Pe toți ai Daciei moșteni:

Trăiască România Mare!

Trăiască bravii ei oșteni!

(Extras din „Telegraful Român”
din 14/27 decembrie 1918)

1918 - ȘASE DECENII DE LA MAREA UNIRE - 1978

Istoria Marii Uniri în paginile Telegrafului Român

Ne chiamă Bălgradul

Da, Bălgradul e cetatea visurilor noastre de durere și de biruitoare mîngiere. În zilele cînd tăcerea ne împresura ca zidurile temnițelor, cînd eram siliți să ne înăbușim simțirea și oftarea, la tine falnică cetate își purta sufletul neamului, toată durerea lui adîncă și toate visurile de sfîelnică nădejde, cari mai îndrăzneu să-l îngîne. Cînd părinții noștri erau siliți „să strige că durerea lor e raiul, că-s fericiți, cînd li se fură graiul cel plin de zîmbet și de suferinți”, tu sfîntă cetate erai sîncă de minuire a credinții lor. Căci din chinurile uriașe a celor sfîșiați pe roată, s-a împlinit o sfîntă medolie ce le întărea auzul: imnul îngeresc pentru înfăptuirea idealului. Și prin trupurile lor sfîșiate, îmbrucătăite, întrezăreau argintata veșnicie a neamului, care crește pentru a se uni la plinirea vremii, clădind împărăția visată la gurile albastre Dunăre, de cîntărețul strămoș Ovid.

Noi, drumeții suferințelor mari, am ajuns la plinirea vremii. Dreptatea lui Dumnezeu e cu noi și răsplata lui sfîntă!

Ne chiamă Bălgradul. Duhul drepților vlădici și al sfîinților mucenici ne călăuzește în drumul spre praznicul mult așteptat. Suferințele ne cheazăuiesc îndreptățirea praznicului. Să ne arătăm vrednici de jertfa cea cu bună mireazmă!

Cu sufletul curățit de orice patimă să ne apropiem de sfînta cetate, înfăptuind aici nădejdea și visul care i-a întărit în voința de a suporta toate chinurile...

Ne chiamă Bălgradul. Să mergem fraților!
(Extras din „Telegraful Român” din 16/29 noiembrie 1918)

Introduce Mihai Vodă, ridicându-se și țărana dela Sibiu, înaltă cu înălțimea sa Albă Iulia. Prin toate orașele pe unde trece prin cale, locuitorii alergau înainte cu daruri, înghind pușcă în semn de veselie și primind în cu oare drăgoș și calășii. Apropiindu-se de Alba, locuitorii orașului și ei îndreptau și întâmpinând cele de la toate locurile pe unde trecea.

Intreat în capitala A dealului sufletul neamului. Și acesta faptul ce ne cheazăuiesc că biruința noastră e veșnică. A intrat întreg poporul, delat rob până la purtătorul stemei, au intrat stăpînii de același sentiment, de același gând, de același indemn, de aceeași voință. A intrat sfînta unitate națională, consiliul limpede și puternic.

Au venit delegații satelor din vatra Oltului, de pe valea Hărăbaciului, apoi delegații comitatului Sibiu, reprezentanți reuniunilor și institutelor culturale, corul seminarilor în frunte cu dirigentul T. Popovici și mulți serbatoare.

S-au nîlt să împiedece în manifestarea liberă a voinței lor. Fruntașii lor s-au și preceutat marele sfat, cînd ca Banatul întreg să fie alipit la regatul român. Aceasta e uclănta voință a fiecărui băntău român și cer să fie apăsat exorbit și în proiectul de rezoluție.

Tremul pleacă sub conducerea...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

Mihai Viteazul

Din valurile vremii răsare o arătate sfîntă. Icoana celui mai mare, celui mai conștient mucenic al idealului, al unității naționale. E Mihai Viteazul scaldat în lumină de dumnezeiască fericire.

Silintele sale de uriaș, jertfa cea mare de sînge au avut darul de la Tatăl ceresc să lumineze calea atîtor generații. „Spada lui însîngerată” n-a conținut nici o clipă să fulgere „de dincolo de moarte”. La lumina ei ne pătrundem de fiorii nădejzii sfînte în adevărata înviere. Fulgerarea neastimpărată a însemnat drumul către Mă-rășești.

Marele Mihai își primește astăzi cea mai înaltă răsplată. Ursitele glorioase ce a visat pentru neamul său întreg, se împlinesc astăzi pînă în sfîrșit.

Idealul neamului urzit din veșnicie prinde făptură traică și își face intrarea de măreață biruință pe toate plaiurile românești. Hotărîrea bărbătească a sfatului național român de a ne uni toți românii în una și aceeași cîrmuire națională, răsplătește toate suferințele de veacuri și vindecă „străvechea rană”.

Să ne închinăm umbrei neprihănite a Viteazului Mihai. Cu o îndîrjire nebiruită a așteptat împlinirea vremii. Odihna-i va fi acum desăvirșită. Spada lui va întări plugul și coasa, iar fulgerarea se va topi în sufletele și mințile noastre. Din sîngele de pe cîmpia Turzii cresc astăzi minunatele flori pentru cununa de veșnică biruință.

Sfatului național român și tuturor românilor Mihai le grăiește cu îmbrăbătare: „Feții mei, mai opiniți încă odată; biruința e a voastră; vitejia voastră mi-o cheazăuiesc.”

(Extras din „Telegraful Român”, Duminică, 4/17 noiembrie 1918)

Între două vieți

Jertfele oamenilor sînt florile cari se aruncă în calea dreptății. Între cele pe care le aruncăm noi azi, în calea dreptății noastre, sînt și flori culese pe cîmpia de la Turda... Singură această amintire ar trebui să înghețe cuvîntul pe buzele celor ce cu atita ușurință ne vorbesc de noroc în aceste zile de dreaptă răsplăire. Noi n-am cerut noroc și nici nu l-am avut vrodată. Cu sînge și cu lacrimi ni-am plătit fiecare clipă de bucurie — rari scăpărări, o, așa de rari, în noaptea durerilor noastre! Și lucrul acesta nici un român n-ar trebui să-l uite. Îndărătul strălucitei biruinți pe care o sâr-bătorim au stat cetele de mucenici — toată oastea cea nevăzută a trecutului nostru a stat mereu sub arme —

la Jiu, ca și la Mă-rășești, căci pentru orice izbîndă mare, morții unui neam se scoală și luptă umăr la umăr cu cei vii.

Grea și îndelungată a fost lupta și mari au fost jertfele ce ni le-a cerut. Dar precum stejarul își dezvoltă ramurile de afară treptat și asemănător cu rădăcinile din pămînt, tot așa în sufletul nostru, cu fiecare jertfă nouă care ne leagă de trecut, răsăria o speranță nouă care ne avînta spre viitor.

Acum, iată, se desprimăvărează. Toate neamurile pămîntului fremătă de nerăbdarea marilor prefaceri. Sufletul poporului nostru, sîngerînd încă de rănile vechii vieți, așteaptă ca o arătură proaspătă, sămînța binecuvîntată, din care va răsări viața cea nouă. Eșiți, semănătorilor!

Al. Vlabașă
(Extras din „Telegraful Român” din 28 decembrie 1918)

Bine ați sosit!

Bine-ați sosit viteji cu flamura izbîndei sfînte! În fața ei ne închinăm! De mult v'am așteptat. Și amară ne-a fost răbdarea! Cu atît mai dulci sînt clipele de-acum. Clipe sfînte și înălțătoare. Vitejii strămoși, risipiți în hotarul Șelimbărului, Va binecuvântă pasul. Căci veniți să desăvirșiți **faptura idealului** pentru care s'au jertfit.

Biruința de veșnică glorie dela **Mă-rășești** aduce și răsplădește asupra tuturor olaturilor ro-

Din „Telegraful Român” nr. 136, 30 noiembrie (13 decembrie) 1918.

Sașii ardeleni pentru

Miercuri, în 8 ianuarie 1918, s-a ținut în Mediaș marea adunare să-sească. Sașii întruniți în mare număr, întemeindu-se pe dreptul de liberă alipirea lor cu unanimitate la statul român, recunoscînd dreptul sfînt al românilor de a se uni sub o singură stăpînire națională și de a clădi statul național pentru toți românii adică România mare.

La Bălgradul nostru!

Toți românii de pe aceste plaiuri să-și dea întălnire în cetatea vestită a Bălgradului la **ADUNAREA NAȚIONALĂ** de Duminică, în 1 Decembrie n. (18 Noemvrie v.) 1918.

Din „Telegraful Român”, nr. 127, 15/28 noiembrie 1918.

Convocare

Istoria ne cheamă la fapte. Meritul rezistibil al civilizației omenesci a scos și neamul nostru românesc din întunericul robiei la lumina cunoștinței de sine. Ne-am trezit din somnul de moarte și vrem să trăim alături de celelalte națiuni ale lumii, liberi și independenți. În numele dreptății eterne și a principiului liberei disociații a națiunilor, principiu consacrat acum prin evoluțunea istoriei, națiunea română din Ungaria și Transilvania vrea să-și hotărască înșiși soarta sa de acum înainte. Toate neamurile din preșjma noastră și-au determinat viitorul prin rezoluții în conformitate cu sufletul lor național. E rândul nostru acum. Națiunea română din Ungaria și Transilvania are să-și spună cuvîntul său hotărător asupra sortii sale și acest cuvînt va fi respectat de lumea întreagă, el este chiar așteptat, pentruca la gurile Dunării și pe drumul larg, unde comunică pulsul vieții economice între Apus și Răsărit, să se poată înfăptui ordinea, și neamurilor prejmuitoare să li se procure tîgna trebuitoare la munca binecuvîntată spre desăvirșirea umană.

În scopul acesta convocăm

Adunarea Națională

a națiunii române din Ungaria și Transilvania la Alba-Iulia, cetatea istorică a neamului nostru, pe ziua de Duminică în 18 Noemvrie v. (1 Decembrie st. n.) a. c. la orele 10 a. m.

Din „Telegraful Român”, nr. 125, 11/24 noiembrie 1918.

Episcopii români și Consiliul Național Român

Marele sfat al națiunii române din Ungaria și Transilvania, în Arad

Răsboiul mondial a scos la iveală principiul social atît de creștinesc, că fiecare popor are pe viitor dreptul de a dispune liber asupra sortii sale. **Noi subsemnații episcopi ai bisericii ortodoxe-române**

din „Telegraful Român” nr. 127, 15/28 noiembrie 1918.
Episcopii români și Consiliul Național Român

România Mare

Salută cu dragoste frățească poporul român și-i exprimă din inimă urări de bine la înfăptuirea idealelor sale naționale.

De azi înainte poporul săses se consideră de membru al statului român și pe fiii și fiicele sale ca cetățeni români.

(Extras din „Telegraful Român” din 28 decembrie 1918)

Hotărîrea de mîntuire

Statul național român din Arad a hotărât, după cum ne vestește o știre telegrafică, alipirea tuturor teritoriilor locuite de români: a Ardealului și părților mărginașe, la **Statul Român**.

Din „Telegraful Român”, nr. 119, 3/16 noiembrie 1916.

1918 - ȘASE DECENII DE LA MAREA UNIRE - 1978

Marea împlinire de la 1 Decembrie 1918

(Continuare din pag. 1)

litate manifestată statornic în toate provinciile istorice românești.

Idealul eliberării naționale și unirii într-un singur stat a reprezentat, în ideologia și practica revoluției de la 1848, continuarea luptei temerare a Domnului Tudor din Vladimiri — devenit și el un simbol al dorinței de libertate și dreptate, al voinței nestrămutate de făurire a unității întregului neam. Pentru generația de la 1848, unirea reprezenta „cheia bolții fără care s-ar fi prăbușit tot edificiul național”. Ideea creării „republicii românești a Daciei” sporea nestăvilit energiile, una deopotrivă pe luptătorii pentru idealurile naționale din toate provinciile românești; dezideratul unirii era proclamat cu aceeași fermă hotărâre la Iași, la Izlaz și la Blaj. Cei patruzeci de mii de români participanți la Adunarea de la Blaj, în ziua de 3/15 mai 1848, își declarau, într-o atmosferă de unanimă însuflețire, dorința de „a se uni cu Țara”.

„Act energic al națiunii” — cum a fost definită de vrednicul și înțeleptul bărbat de stat al secolului, Mihail Kogălniceanu —, Unirea Principatelor din 1859 a însemnat o etapă crucială, treaptă fundamentală pentru structura statului național român modern, fiind un pas esențial către locul cuvenit, de egalitate și demnitate, între celelalte națiuni europene și dind un puternic impuls spre continuarea neabătută a luptei pentru unirea tuturor provinciilor românești, acea unire „dorită de veacuri de toți românii”.

Acest moment epocal, de triumf al voinței națiunii, a hrănit speranțele fraților noștri de peste munți aflați sub stăpânirea imperiului austro-ungar. În vremea Unirii din 1859, sub sceptrul domnitorului Cuza, Al. Papiu Ilarion arăta că „Românii din Transilvania numai la Principate privesc”. Actul Unirii Principatelor reprezentase un pas hotărâtor în procesul desăvârșirii unității noastre naționale statale, proces dinamizat prin dobândirea independenței de stat în 1877—1878. La sfârșitul războiului ruso-româno-turc desfășurat în acești ani, statul român devenea independent și suveran, cu un prestigiu recunoscut pe plan european, consolidând astfel, odată mai mult, fundamentul pentru edificarea statului național unitar român.

În anii care au urmat, energia patriotică a fost orientată spre continuarea perseverență a acțiunilor pentru apărarea și consolidarea independenței, pentru crearea condițiilor de împlinire a unirii tuturor provinciilor locuite de români, pentru dobândirea integrității teritoriale a patriei. În Transilvania s-a desfășurat o vie și neîntreruptă activitate patriotică.

În preajma primului război mondial, patria noastră se număra printre țările care așteptau prilejul potrivit pentru a-și manifesta revendicările legitime, de independență și suveranitate a tuturor provinciilor sale, de unitate națională prin restabilirea integrității teritoriale. În spațiul acestor provincii se desfășura acum cu febrilitate lucrarea de pregătire a condițiilor realizării unirii cu țara-mamă. Atitudinile și evenimentele grăitoare semnificative tenacitatea cu care era urmărit și susținut idealul național, întru chipul dorinței, voința și hotărârea de a acționa prin toate mijloacele spre a grăbi împlinirea lui. Două dintre aceste evenimente se impun atenției prin semnificația lor majoră:

În 15 martie 1915, a fost organizat la București „Congresul românilor de peste hotare”; scopul principal al unei asemenea întruniri era de a exprima aceeași voință și hotărâre a unirii cu Țara, întrucât „condiții prielnice de dezvoltare” numai pe această cale se puteau dobândi; la 18 septembrie 1915, se crea la București — ca un corolar al numeroaselor acțiuni pronunționate — „Federațiunea unionistă”, care își propunea ca scop contribuția prin toate mijloacele posibile a românilor de pretutindeni la realizarea idealului național multiseclar.

Participând la primul război mondial, România urmărea cu orice preț și oricât de mari jertfe: pentru a apăra acum independența, suveranitatea și însăși ființa națională; trebuia apărat acum pământul cu vetrele străbune, semănat cu strălucite ctitorii voievodale zidite și înfrumusețate cu harul miinilor și iscusinței băștinașilor, pământ străjuit de cetăți din piatră, de atâtea ori prădate, pustiite și arse și apoi iarăși înălțate, purtând cu semnele peste veacuri semnele băătăilor glorioase. Trebuia dobândită acum eliberarea Transilvaniei aflată sub asupritoare stăpânire străină și refacerea unității naționale între străvechile hotare, unde viețuiseră pașnic, pe cât le îngăduiau cetroptorii, moșii și strămoșii, cei care știuseră să apere la vremea lor, în chip pilduitor, aceeași glie și aceeași sfântă lege.

Cu toată superioritatea numerică și cu forță militară a marilor puteri, cu care a fost confruntată aprig oștirea română în primul război mondial și în condițiile unor inconsecvențe de atitudine din partea țărilor aliate,

populului a *Hotărârii de unire*, de către delegații împuterniciți ai Marii Adunări Naționale *pronunțarea unanimă, a adevăratei marelui de români față de istoricul act.*

Documentul fundamental al Marii Adunări Naționale întrunite la Alba Iulia, *Rezoluțiunea din 1 decembrie 1918*, a fost și un act cu esență juridică; el consacra, în termeni specifici dreptului internațional, principiul autodeterminării popoarelor. În acest document erau înscrise și principiile de egalitate și dreptate socială. Astfel, în al III-lea capitol al *Rezoluțiunii* era formulată „deplina libertate națională pentru toate popoarele conlocuitoare” — ceea ce exprima garantarea deplinei egalități cu națiunea română majoritară, a drepturilor și libertăților sociale, naționale și politice, culturale și religioase pentru toate naționalitățile conlocuitoare. Așadar, cu privire la problema națională, se cuprindea în acest document — în termeni a căror limpezime face de prisos comentariul — o înaltă, nobilă concepție a națiunii române majori-

aspirații ale maselor populare nu și-au putut găsi împlinirea. Aceste aspirații au putut fi împlinite abia după ce poporul nostru a ajuns pe deplin stăpân în propria sa țară. Eliberarea României de sub dominația fascistă în 23 August 1944 a inaugurat epoca unei profunde transformări înnoitoare în societatea românească, care a asigurat împlinirea idealurilor de dreptate socială și națională pentru care au luptat generațiile anterioare.

Țara noastră prezintă azi imaginea unei țări socialiste în plin avânt de dezvoltare multilaterală, avind o eco-

nomie modernă și realizând un grad de cultură și civilizație din ce în ce mai înalt.

Pe plan extern, ea promovează relații de prietenie și colaborare în toate statele lumii, afirmându-și prezența activă în toate acțiunile desfășurate de forțele progresiste pentru făurirea unei lumi a păcii, securității și colaborării între toate popoarele lumii.

În felul acesta, România de azi a realizat în chip plener visul milenar al înaintașilor noștri și de a trăi în unitate, pace și progres social

Momente și documente din anul bucuriei: 1918

(Continuare din pag. a 2-a)

să facem tot ce poate servi spre binele obștesc și să evităm a întreprinde ceva ce ar putea fi în detrimentul națiunii noastre. Nu putem proceda însă fără de a ne sfătui mai intim și fără de a lua o hotărâre atît referitor la modul de procedare, cît și referitor la bazele principale pe cari va fi să stăm cu toții.” Arătându-i că s-a mai sfătuit și cu alții, îl roagă să binevoiască „a participa la un sfat intim, în 12 l.c. la Oradea Mare”. Și mai departe: „Contînd cu siguranță că Ilustrății tale își va servi de imbold mai puternic glasul timpului decît apelul meu, nădăjduiesc că-mi va fi dat să ne putem revedea la Oradea Mare.”

„Sfatul intim” de la Oradea Mare. Precum se știe, la 12 octombrie 1918 st.n. s-a întrunit la Oradea Comitetul executiv al Partidului Național Român din Transilvania și Ungaria, avînd pe ordinea de zi tema: „Ce atitudine să ia Comitetul Național în situația actuală.” S-a ales un Comitet de șase „cu autorizația să pertracteze în numele Comitetului, pînă la întrunirea plenului, cu toți cei ce se vor adresa Comitetului național”. Acest Comitet de șase a fost alcătuit din: Vasile Goldiș, Teodor Mihali, Dr. Ștefan C. Pop, Dr. Alexandru Vaida, Dr. Aurel Vlad și Dr. Aurel Lazăr.

Rezoluția elaborată de acest *Sfat intim*, cunoscută în istorie ca „*Declarația de la Oradea*”, redactată de Vasile Goldiș, prevedea printre altele:

„În virtutea dreptului firesc al fiecărei națiuni de a hotărî liber asupra soșii sale, drept acceptat acum și de guvernul Ungariei prin cererea de armistițiu a Monarhiei, națiunea română din Ungaria și Transilvania declară că voiește și dînsa a se folosi de acest drept și pretinde să i se ofere posibilitatea de a-și determina liber și absolut, fără de nici un amestec străin, ea însăși, forma sa instituțională de stat și a coordonării sale în sinul națiunilor libere.”

Rezoluția se încheie astfel:

„După suferinți și lupte seculare, națiunea română din Monarhie așteaptă împlinirea dreptului său inalienabil și imprescriptibil la viață deplină națională.”

La ședința de la Oradea Mare au luat parte, în afară de cei șase citați mai sus, și: Dr. Ion Ciordaș, Dr. Nicolae Ivan, Dr. Ioan Suciu, Dr. George Crișan, Dr. Sever Dan, Dr. George Popoviciu, procesul verbal pe care îl avem noi sub ochi, în care este cuprinsă rezoluția, cu corecturi, și ușor diferită ca stil de cea publicată, este o copie, fără semnături, probabil un exemplar de lucru din ședință, pe care Miron Cristea a însemnat pe verso: „Am cores (corectat?) eu în un punct declarația cetită de Dr. Vaida în parlamentul ungar” semnat: M(iron). Putem socoti semnătura ca pe un fel de autentificare a procesului verbal.

Alba Iulia: „cea mai mare manifestare a întregului popor.”

La mijlocul lui noiembrie 1918 st.n. încă nu se decise *locul* unde avea să se întrunească Marea Adunare Națională Română. Vedem acest lucru dintr-o *Hotărâre* ce s-a tipărit pe foi volante, la Arad, la 2/15 noiembrie 1918, cu titlul: „*Dela Consiliul Central Național Român*”, adresată reprezentanților Bisericii. Consiliul invită la *Marea Adunare Națională Română* pe toți arhierii, pe toți locuitorii de arhierii, personal, Consistoarele și Capitlurile „prin un emis al lor”, vicarii episcopocști, personal, protopopii tractuali aflători în funcție, personal, reuniunile învățătoresci confesionale române, „prin un emis al lor” și colegiile profesionale ale institutelor superioare și medii de învățămînt, de asemenea „prin cite un emis al lor”. Mai departe se specifica:

„Esmișii au a fi provăzuți cu un credențional din partea corporațiunii lor. Terminul și locul Adunării Naționale Române se va statori în cel mai scurt timp.”

De remarcat grija deosebită a Consiliului Central Național Român, de a da *Adunării* care se pregătea, caracterul de adunare reprezentativă, legală, pentru ca hotărârile ei să fie juridic valabile în fața oricărui for internațional ca și în fața opiniei publice internaționale. Toți participanții corporațiunilor de orice fel, trebuiau să aibă un „credențional”, adică un mandat de reprezentare în regulă. Așa s-au și petrecut lucrurile.

La 20 noiembrie 1918, Consiliul Central Național Român din Arad, a fixat ca loc al Marii Adunări Naționale Române, orașul Alba Iulia, și data de 1 decembrie.

Numele locului de întrunire fusese sugerat, printre altele două, și de către Nicolae Bălan, viitorul Mitropolit trimis să se sfătuiască la Iași cu guvernul român și să informeze pe reprezentanții Angliei, Franței și Statelor Unite asupra situației din Transilvania. Într-o scrisoare către Vasile Goldiș, expediată din Iași, el recomandă ferm: „declarația de alipire (la România) să se facă fără nici o șovăire, cu cea mai mare manifestare a voinței întregului popor.”

Ce s-a întimplat la Alba Iulia se știe: 1 decembrie 1918 a devenit ziua bucuriei românești, împlinirea marelui vis, regăsirea tuturor românilor de pe cele două versante ale Carpaților în România mare, a cărei unitate, independență, libertate și suveranitate se desăvârșesc în vremea noastră, într-un avînt fără margini, cu însuflețire, cu dăruire; cu iubire sfîntă pentru moștenirea primită, și cu hotărârea de a lăsa urmașilor și mai frumoasă. Alba Iulia, cu tot ce a fost și a însemnat ea la 1 decembrie 1918, a intrat și rămîne în ritmul vieții românești ca bătaia inimii ce se moștenește din părinți în fii și ține vie spîta neamului, amintirea istoriei, și datorită de a păstra neamul în unitate și în libertate.

Din „Telegraful Român”, ediție specială,
7/20 noiembrie 1918.

victoria a fost de partea dreptății — fiind vrednic și neînfricat brațul ostașilor români, pururea trează conștiința întregului popor și solidaritatea lui de nebiruit; astfel, unirea „cu Țara”, unirea cea mare a putut deveni fapt împlinit.

Istorică zi de 1 decembrie 1918 a fost „liniștită, solemnă, entuziastă... „Astfel o caracteriza în Memoriile sale unul dintre entuziaștii participanți la pregătirea solemnității — prestigiosul om de știință transilvănean, profesorul academician Alexandru Borza. Toate aspectele marelui eveniment s-au consemnat cu rigoare în documentele vremii și cu slove de aur în cartea de istorie a neamului. Între cei peste o sută de mii de români investmînați în strai de sărbătoare și „încadrați de sute de steaguri tricolore” se aflau și numeroși oaspeți delegați din întreaga țară. În această atmosferă s-au petrecut cele două momente fundamentale care consfințeau evenimentul: citirea în fața po-

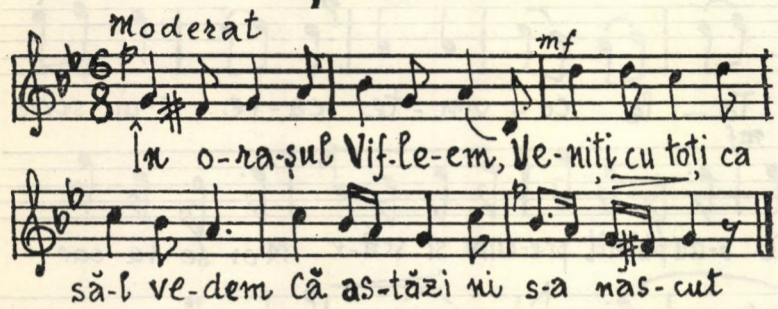
tare și aflate de la origini pe acest teritoriu, secole la rînd supusă aspririi și frustrată de drepturile elementare cetățenești și naționale.

Înfrățirea statului național român unitar — moment de importanță capitală în istoria poporului nostru — nu s-a datorat hazardului nici unei conjuncturi internaționale favorabile ci a fost urmarea firească a unui îndelungat proces istoric, o necesitate impusă de legile obiective ale evoluției societății românești.

Marea unire de la 1918 a creat cadrul propice pentru dezvoltarea națiunii române, stimulînd activitatea tuturor forțelor progresiste ale societății. Acest eveniment n-a constituit însă ultima etapă pe care o avea de parcurs poporul nostru ci doar un început în împlinirea tuturor aspirațiilor și revendicărilor lui de veacuri. Datorită faptului că la cirna țării s-au perindat guverne burghezo-moșierești care au căutat să beneficieze numai ele și clasele pe care le reprezentau, de roadele acesteia și marile

Azi eu străbunii eînt în eor

În orașul Vifleem

In orașul Vifleem

Cîntec de stea popular din Ardeal

În orașul Vifleem, veniți cu toți ca să-L vedem

Că astăzi ni s-a născut

Domnul cel făr-de-nceput și astăzi s-a împlinit

Pe cum a fost prorocit

Că se va naște Hristos Mesia chip luminos

Din Fecioara Maria

Trei crai de la Răsărit la-nchinare au venit

Daruri scumpe aducînd

Și cu îngerii cîntînd: Mărire lui Dumnezeu,

Lui Hristos Fiului său.

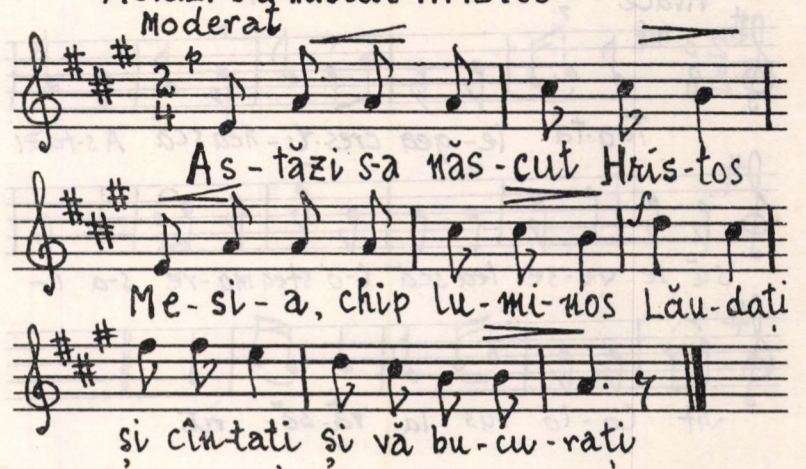
T. Popovici

Cu steaua

Desen de Anastase Demian.

Astăzi s-a născut Hristos

Astăzi s-a născut Hristos

Astăzi s-a născut Hristos

Mesia chip luminos

Lăudați și cîntați și vă bucurați.

Mititel, înfășeșel,

În scutec de bumbăcel

Lăudați și cîntați și vă bucurați.

Vîntul bate, nu-l răzbate

Neaua ninge, nu-l atinge

Lăudați și cîntați și vă bucurați.

Și de-acum pînă-n vecie

Mila Domnului să fie

Lăudați și cîntați și vă bucurați.

T. Popovici

Comori ale spiritualității românești: colindele

(Continuare din pag. a 5-a)

nostru le înfățișează mai înflorit, imaginînd încă întîmplări și împrejurări neistorisite biblic. Astfel, pentru a naște, Sfînta Maria se duce mai întîi „în toriștea cailor”. Dar „nu s-o putut hodini, / De rosura cailor, / Sunetu potcoavelor”. De aceea „Ea cu greu i-o blăstămat: / Rodeți voi cai cît îți roade / Și voi saș să nu aveți / Pînă-n ziua de Ispas / Și-atuncia numa un ceas”. Nici în locul unde se găseau oile nu poate naște „De rosura oilor, / De sbieratul mieilor... Și s-o luat și s-o dus / În iesele boilor, / Boii roaseră cît roase / Și-ncepură a rumega / Și frumos a se culca. / Maica Sfîntă hodinea / Pe Domnul Sfînt îl năștea”. (B.).

Dintre multele întîmplări și teme pe care le înfățișează colindele să amintim aceea a florilor grîului, vinului și mirului, lăudîndu-se fiecare că ar fi mai folositoare decît celelalte. Însă Dumnezeu le spune: „Că voi îmi sînteți / Una ca și alta”: Floarea grîului, / Drag trupșorul meu; / Floarea vinului, / Drag sîngele meu; / Floarea mirului, / Drag sudoarea mea”. (D. p. 206). Nu în întelesul că holdele de grîu, viile și plantele aromate din care, împreună cu untdelemnul, se face mirul ar fi numai de la Sfîntele Patimi, ci, că de atunci ele au o prețuire mai mare și un rost sfînt.

Să mai amintim cel puțin, încă teama Maicii Domnului, care, în timp ce ascultă Sfînta Slujbă, tot plînge, pentru că știe că Fiul ei va fi răstignit. (D. p. 189).

Practica Botezului copiilor oglindită în colinde. Multe dintre colindele create de popor amintesc nu numai de „slujbe mari” fără a le spune pe nume, ci trimit cugetul colindătorilor (și al celor colindați) de-a dreptul la slujba Botezului, anume, la Botezul copiilor. Unele ni-L înfățișează pe însuși Domnul, botezînd. „Lumea, țara colinda, / Pe cei mici îi boteza” (P. II, p. 11). Atît de puternică este convingerea că fiii creștinilor trebuie botezați încă fiind prunci, că în unele colinde chiar și Hristos Domnul este botezat prunc. După ce află Fiul „mititel”, Crăciun cel bătrîn trimite „cîvînt în vînt / La Ioan Botezătoriu, / Ca să vie să-l boteze”. (B. p. 22).

În altă colindă, o mamă spune: „C-am doi fii de botezare” (D. p.

1). Că acești fii sînt mici, se vede și de acolo că, acestora „Da-le-am mere mărunțele, / Să se joace cu ele”. De asemenea, Sfîntul „Iuân” face „slujbe mari”... „Fii mici botezînd” (M. p. 115). Cînd Tatăl Sfînt trimite „un sol bun nebotezat” să ridice Fiul în brațe, „Ala nu s'o-apropiat / De mirosul florilor, / De para făcliiilor”. Cînd, însă, „Tatăl sfînt că a trimes / Un sol mic și botezat, / Ala s-o apropiat / Sus în brațe l-o luat / Și la ceriu l-o ridicat” (B. p. 85).

Tindere spre înălțime; sete de lumină. Pe lîngă un simț al realității materiale, colindele oglindesc și tinderea sufletului spre mai înalte plaiuri de lumină și viață curată. Este o plăcere sufletească deosebită să cînti colinde care încep cu (sau cuprind) cersuri ca acestea: „Sus în stare mănăstire” (D. p. 85); „Sus în slava cerului” (D. p. 226); „Sus spre răsărit” (D. p. 139); „Colo sus și mai în sus”; și altele.

Chiar și fîntina pe care — obișnuit — oamenii o sapă în locuri joase, o colindă spune că ea „mi-jește” „Colo sus, colo mai sus” (M. p. 103).

Din adînci străfunduri sufletești răzbate această sete de lumină spirituală, ca gîtul întins al unei păsări brăncușiene, atrasă la înălțime și soare. Și fiecare sîntem în stare să ne amintim refrene ca: „Voi zori de ziuă”; „Ziurel de zi” (Gh. p. 1); „Raza soarelui, / Floarea soarelui”; și altele. Poate că și această prezență a înălțimii și a luminii a dus la cunoștința colindătorilor că ei îl aduc în case pe Dumnezeu „Dar cu dinșii cine vine? Vine Domnul Dumnezeu” (B. p. 29).

Înceiere. Nu e locul să arătăm aici și rodul cercetărilor făcute de marii noștri muzicologi asupra colindelor. E de ajuns să amintim că melodiile acestor cîntece de Crăciun se înscriu în „dovada superiorității muzicii noastre” (D. p. XXII). Într-adevăr, colindele sînt — și ele — comori ale spiritualității românești. (Dăm înțelesul literelor mari scrise după unele versuri din colinde: D.=Sabin Drăgoi, 303 colinde; M.=Traian Mirza, Folclor din Bihor; B.=Dr. Vasile Bologa, Colinde populare din Ardeal; P.=Timotei Popovici, Florile Dalbe, I, II; Gh.=Petru Gherman, Colinde și cîntece de stea; Ș.=Gheorghe Șoima, 8 colinde.)

Colindă*

Steaua cea de mult dorită
Florile dalbe.
Sus pe cer e răsărită.
Îngerii din cer coboară,
Florile dalbe
Și peștera o înconjoară
Unde s-a născut Hristos,
Florile dalbe.
Soarele cel luminos
Și zace pe fin uscat,
Florile dalbe,
De Maica sfîntă înfășat.

Veniți frați să alergăm
Florile dalbe,
Cu îngerii să cîntăm:
Mărire întru cei de sus
Florile dalbe,
Dulcelui nostru Iisus
Și jos între omenire,
Florile dalbe,
Pace și bunăvoire.

Cu magii să ne-nchinăm
Florile dalbe,
Cu glas mare să strigăm:
Pruncule dumnezeiesc,
Florile dalbe,
Fiul Tatălui ceresc,
Ai tîns darul Tău cel sfînt
Florile dalbe,
Ș-ai pus pace pe pămînt.
Și cu bunătațea ta
Florile dalbe,
Ai împăcat lumea rea.

Colinda-vom, colinda
Florile dalbe,
Din casă-n casă-om intra
Colacul e pus pe masă
Florile dalbe,
Să fii gazdă sănătoasă
Deie-ți Tatăl din-nălțime,
Florile dalbe,
Pace și zile senine,
Zile tot de bucurie
Florile dalbe,
În mîndra noastră Românie!

Emanoil Suciu, învățător

* După „Telegraful Român” din
25 decembrie 1918

Gînduri de Crăciun

(Continuare din pag. a 5-a)

„Răsărit-a lumii lumina cunoștinței” — spune troparul Nașterii Domnului. Așa cum zorile și, apoi, răsăritul Soarelui destramă țesătura nopții, pînzele întunericului, oricît de groase ar fi ele, la fel venirea în lume a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos a înlăturat bezna necunoașterii lui Dumnezeu, Tatăl nostru ceresc descoperindu-ni-se direct, taină pe care numai dragostea Sa nemărginită pentru noi o poate explica. Prin Fiul Său, Părintele luminilor își deschide brațele Sale iubitoare către făptura Sa cea mai aleasă, omul, pe care, sufletește, îl recrează, îl înnoiește, îl naște din nou, zmulgîndu-l de pe cărările pierzătoare pe care păcatul, întunecîndu-i mintea, l-a purtat și îl poartă adesea într-un mod cum nu se poate mai destrămant. Numărul celor întorși de pe astfel de cărări este mare, ca spuză stelelor.

Cu adevărat, în Mîntuitorul Iisus Hristos totul este lumină, tot ce vine de la El este lumină. Lumină este viața Sa petrecută pe pămînt, lumină sînt faptele Sale despre care ne vorbesc nu numai Sf. Evangheliile într-un mod atît de limpede și convingător, ci și o seamă de istorici ai vremii, ca Iosif Flaviu, Tacitus, Suetoniu ș. a.; lumină este învățătura Sa, această fîntină minunată plină de apă vie, din care cel ce bea nu va mai înseta, acest izvor nesecat, această hrană vrăjită, din care dacă apucăm să gustăm nu mai putem trăi fără ea.

Învățătura Sa ne împacă lăuntric și între noi, ne ridică din patimi, ne adună de pe căi greșite, ne împintenește la bine, ne liniștește, ne însenează, ne dă sens vieții. „Aceasta să știți, o iubitori de Hristos creștini, că eu n-am putut afla rai mai bun și mai dulce decît în fața Domnului nostru Iisus Hristos” — spune înțeleptul voievod muntean Neogoe Basarab, iar marele Goethe adăuga la timpul său: „Mă plec înaintea Lui, ca în fața revelației divine, al celui mai înalt principiu al moralității”.

Lumină, puternică lumină, negrăită lumină a aruncat în lume Fiul lui Dumnezeu cînd ne-a învățat pen-

tru prima dată și pentru totdeauna că noi toți, toți fiii pămîntului, sîntem frați întreolaltă, din aceeași plămădă alcătuiți, cu aceeași capacitate, cu aceeași demnitate, chemați a administra spre binele tuturor, a împărți în chip frățesc bunurile acestui pămînt, iar cel ce asuprește, cel ce fură munca semenului său săvîrșește păcat strigător la cer.

Lumină a aruncat în lume Hristos-Domnul, cînd ne-a poruncit să ne iubim unii pe alții, cum ne-a iubit El, și să trăim în pace, El însuși descoperindu-ni-se ca „Domn al păcii”.

Pentru astfel de motive chipul văzut al Mîntuitorului, al Sfinților săi Apostoli a umplut nu numai sufletele ci și muzele și pinacotele lumii.

Pentru astfel de motive, Nașterea pruncului Iisus a avut ecouri negrăite și în sufletul poporului român, despre care putem spune că s-a născut aproape deodată cu Fiul lui Dumnezeu, acum aproape două mii de ani. Credința în El a zidit mănăstirile noastre cu renume mondial; credința în El a pictat icoanele care umplu bisericile și casele noastre, cărora țara le acordă atîta prețuire în acești ani; credința în El a născut româneasca noastră omenie, care, alături de alte vrednicii, ridică astăzi poporul român în ochii tuturor popoarelor; credința în El a adus pe cerul vieții noastre spirituale noianul colindelor noastre străbune.

Ne aflăm, așa cum am mai arătat, la o cină sufletească, duhovnicească. Să ne ospătăm din plin, pe săturate, căci masa este bogată.

De aceea, acum cînd ne aflăm în preajma marelui praznic al Nașterii Domnului, pe lîngă pregătirile obișnuite pe care le facem, să nu uităm nici o clipă să ne prăgătim și lăuntric, să ne hrănim permanent și sufletele cu neîntrecută, luminătoare, de viață dătătoare și mîntuitoare învățătură a Fiului lui Dumnezeu, Soarele dreptății și Răsăritul cel de sus, căci numai astfel Nașterea lui Hristos ne va fi de folos.

1918 - ȘASE DECENII DE LA MAREA UNIRE - 1978

1 DECEMBRIE 1918

„Libertatea acestei națiuni înseamnă unirea ei cu Țara Românească.”

(Din discursul lui Vasile Goldiș)

1 Decembrie 1918. Zi memorabilă, zi istorică pentru întregul neam românesc;

Soarele, în dimineața aceea geroasă de iarnă cu vînt tăios, cu razele sale puternice a destrămat negura nopții, plumbul înălțimilor și a răsărit în toată frumusețea lui deasupra unui popor însemnat de lumină. A răsărit soarele libertății.

Începea o zi nouă, o zi așteptată cu ardoare și încredere de un neam întreg, timp de aproape o mie de ani.

Consiliul Național Român Central a întocmit din timp și a dat publicității programul Marii Adunări Naționale, pentru ca cei prezenți să poată participa în mod organizat la activitățile ce urmau să aibă loc. În program erau prevăzute următoarele activități:

— La ora 7, serviciu religios în cele două biserici: ortodoxă și unită;

— La ora 10, deschiderea lucrărilor Marii Adunări Naționale;

— Defilarea maselor;

— Adunarea de pe platoul romanilor, unde să li se vorbească maselor populare, grupate în jurul tribunelor, despre lucrările Marii Adunări Naționale și să li se citească Rezoluția adoptată.

Duminică, 1 Decembrie 1918, în sala Cercului militar din cetatea Alba Iuliei, pregătită anume pentru acest eveniment, au început lucrările Marii Adunări Naționale.

Încă de dimineața, un grup de oameni se îndreptau spre sala Cercului militar — sala Casinei, cum se mai numea. Această era arhiplină. Mai era liberă doar partea din față, podiumul, loc rezervat prezidiului și masa ziariștilor.

La ora 9,50, în ovațiile furtunoase ale celor prezenți, intră în sală membrii Consiliului Național Român Central. Primul este Vasile Goldiș, urmat de șase social-democrați; vin refugiații români din Transilvania; Ghiță Pop, Eugen Goga, Iosif Schiopul, vin prelații, arhierii. La ora 9,55 intră

președintele Consiliului Național Român Central dr. Ștefan Cicio Pop și soția, dr. Teodor Mihali, maiorul Alexandru Vlad, cpt. Băgulescu, cpt. Mărculescu, lt. Jileriu. Intră apoi generalul român Leonte — reprezentantul românilor de dincolo de Carpați. Acesta e ridicat pe umeri și aclamat, după care ia loc la masa ziariștilor.

În ropotul aplauzelor și a strigătelor „Trăiască România” la ora 10,30, președintele Consiliului Național Român Central declară deschise lucrările Marii Adunări Naționale.

În cuvîntul introductiv, dr. Ștefan Cicio Pop a prezentat pe scurt scopul Adunării și motivele pentru care s-a hotărît convocarea reprezentanților poporului român din Transilvania, Banat și Părțile Apusene, în vechea cetate de la Alba Iulia. Tot el a numit ca secretari ad-hoc ai Marii Adunări Naționale pe dr. Laurențiu Oanea și dr. Sever Miclea, după care a dat cuvîntul dr. Ioan Suciu, raportorul Comisiei de verificare.

Consiliul Național Român Central — și-a început raportul dr. Ioan Suciu — a decis convocarea Adunării Naționale de astăzi a poporului român din Transilvania, Ungaria și Banat, ca să decidă asupra sorții sale. Cercurile electorale din cele 26 de comitate au trimis la Adunare peste 680 de delegați; unele cercuri au trimis și supleanți. Sint prezenți episcopii, reprezentanții Consistoriilor și Capitulurilor; delegații societăților culturale ai școlilor medii, institutelor teologice și pedagogice; delegații reuniunilor învățătorilor, ai femeilor, ai meseriașilor, delegații Partidului Social Democrat Român, ai gărzilor naționale, ai tinerimii universitare.

„Comisia de verificare a găsit toate actele în ordine. Amintesc că au sosit mii de adrese de aderență (de unire — n. a.) cu sute de mii de semnături. Sint prezenți 1.228 de delegați. Adunarea Națională este capace (capabilă) a aduce hotărîri decisive.”

La propunerea dr. Ioan Suciu — cu unanimitate și în aplauzele sălii — au fost alese organele de conducere ale Marii Adunări Naționale și anume: — Președinți: George Pop din Băsești, Ioan I. Pop și dr. Demetriu Radu;

— Vicepreședinți: dr. Teodor Mihali, dr. Ștefan Cicio Pop și Ioan Flueraș;

— Notari (secretari): dr. Alexandru Fodor, dr. Sever Miclea, dr. Caius Brediceanu, dr. Silviu Dragomir, dr. Victor Deleu, Ioan Ciser, dr. Ionel Pop și dr. George Crișan.

După alegerea organelor Adunării, președintele acesteia George Pop din Băsești a subliniat că în toate împrejurările istorice mari „Națiunea română s-a adunat pentru a decide asupra sorții sale”, în 1848 pe Cimpul Libertății, iar acum — la Alba Iulia.

„Ne-am adunat aici — încheia dinșul — să hotărîm asupra sorții noastre. Salut Adunarea liberă a tuturor romanilor din Transilvania, Ungaria și Banat”, chemată să pună „Piatra fundamentală a fericii neamului nostru românesc. Declar Adunarea constituită și deschisă”.

În aplauzele Adunării, s-a urcat la tribună Vasile Goldiș — un om înalt, impunător, plin de prestață, veșnic egal și măsurat cunoscut om politic, eminent profesor de istorie universală și limba latină, maestru al cuvîntului și al condeiului, purtătorul de cuvînt al romanilor din Transilvania, care într-o amplă expunere a trecut în revistă principalele momente ale istoriei noastre milenare, începînd cu ocuparea Daciei de către romani și continuînd cu făurirea poporului și a limbii române.

Vorbînd despre formarea statelor feudale pe teritoriul patriei noastre,

despre lupta de veacuri împotriva crotopitorilor, despre Unirea tuturor romanilor „pentru o clipă” într-un singur stat „prin brațul puternic al viteazului Mihai”, el arată: „Noi, cei ce rămăsesem la vatra străbună, în Ardeal, Banat și Țara Ungurească, am fost dripiți de cea mai crîncenă soartă ce-o poate avea un neam. Am fost lăntuiți într-o robie trupească, economică și sufletească cum nu se mai pomeneste în istorie.”

Referindu-se la aspirațiile și dreptul națiunilor la libertate, la dreptul acestora de a-și hotărî singure soarta, Vasile Goldiș spunea: „Libertatea acestei națiuni înseamnă unirea ei cu Țara Românească! Bucătirea trupului românesc a fost un act de barbarie. Distrusă barbaria — Unirea tuturor romanilor într-un singur stat este cea mai firească pretențiune a civilizației. Nu există putere să poată clătina dreptul nostru asupra acestor teritorii. Românii, dimpreună cu toate teritoriile locuite de dinșii, trebuie să fie uniți cu România.”

Apoi, cînd ceasul din turla bisericii bătea orele 12, din încredințarea și în numele Comitetului Național Român Central, Vasile Goldiș, cu glasuri cuprins de emoție izvorîtă din solemnitatea momentului, a dat citire proiectului de rezoluție, numit *Declarația de la Alba Iulia*, asupra căreia avea să se pronunțe Adunarea Națională.

În ovațiile prelungeite ale Adunării, Goldiș spunea, în încheiere: „Vă rog să primiți aceste rezoluții. Trăiască România.”

După terminarea discuțiilor pe marginea Rezoluției, George Pop de Băsești, președintele Adunării, întreabă: cum să fie supusă votului Rezoluția citită de Vasile Goldiș — punct cu punct sau în întregime; la care mulțimea vocilor celor din sală cere votarea rezoluției în întregime.

La întrebarea președintelui: „Primește onorata Adunare rezoluția propusă de D-I Goldiș în întregime ei? Adunarea irupe, delegații se ridică în picioare și minute în șir aclamă și ovaționează. În ropotul aplauzelor celor 1.228 de reprezentanți ai poporului român au răsunat cuvintele lui George Pop de Băsești: „Adunarea Națională a poporului român din Transilvania, Banat și Părțile unguerene a primit Rezoluția prezentată prin Vasile Goldiș în întregime ei și astfel Unirea acestor provincii românești cu țara-mamă și cu cele-

alte provincii surori deja alipite este pentru toate veacurile decisă.”

Apoi s-a trecut la alegerea Marelui Sfat Național — organul legislativ al Transilvaniei pînă la unirea definitivă cu România. După aceasta, delegații au primit defilarea maselor populare, sosite la Alba Iulia din cele 80 de orașe și aproape 5.000 de așezări rurale, în număr de peste 100.000. La încheierea defilării, mulțimea celor prezenți s-a grupat în jurul tribunelor, instalate din vreme pe platoul romanilor. În momentul sosirii delegaților stabiliți de Marea Adunare Națională și urcarea lor la tribune, freacă maselor populare a încetat. Cînd s-a citit hotărîrea adoptată, Adunarea populară a izbucnit în aplauze ce nu mai conțineau, asemenea unei furtuni dezlănțuite, aprobînd în unanimitate Unirea cu România și înfăptuirea reformelor stabilite.

În timp ce la Alba Iulia românii hotărâu asupra viitorului lor, în toate bisericile românești din aceste provincii se trăgeau clopotele, iar slujbele religioase s-au încheiat cu „Deșteaptă-te române”, simbolizînd voința unanimă și participarea tuturor la acest mare act istoric. După oficierea serviciului religios, în fața celor adunați la biserici, au luat cuvîntul preoții și comandanții gărzilor naționale, care au vorbit despre lucrările Adunării Naționale de la Alba Iulia.

Odată cu aprobarea de către masele populare a „Declarației de la Alba Iulia”, delegații Marii Adunări Naționale s-au reîntors în Sala Unirii, — cum a fost denumită de atunci —, unde, după un scurt cuvînt rostit de George Pop de Băsești, acesta a declarat încheiate lucrările Marii Adunări Naționale.

Sărbătorirea a șase decenii de la evenimentele revoluționare din octombrie—decembrie 1918 și a Adunării Naționale de la Alba Iulia, care a hotărît unirea Transilvaniei cu România, constituie un prilej deosebit pentru a aduce un cald și binemeritat elogiu tuturor aceluia care prin lupta lor eroică au pus piatra de temelie desăvîrșirii procesului de formare a statului național unitar român, liber și neatîrnat și totodată de a înfăptui în chip plenar toate dezideratele unirii de la 1918. Condițiile noi de viață ale poporului nostru îi permit azi să realizeze cele mai îndrăznețe aspirații și idealuri de libertate, independență și progres social.

P. J. Dan

Clujul în miezul frămîntărilor pentru Unirea din 1918

Clujul este mărturia permanenței noastre veșnice în această parte a lumii. Alături de alte orașe ale țării, Clujul a înfruntat timpul, vitregiile naturii și istoriei, ca o prezență vie. Este prezent în toate acțiunile mari revendicative ale românilor; aici s-a scris celebrul memoriu: *Suplex Libellus Valachorum*; aici, au avut loc, în primăvara anului 1848, primele consfătuiri revoluționare românești; aici s-a ținut cel mai mare proces politic din istoria modernă a Transilvaniei — procesul Memorandului.

După procesul Memorandului, românii din Cluj au continuat lupta de apărare națională, pînă la biruința finală, consfințită prin actul unirii, de la Alba Iulia, la 1 decembrie 1918. Deodată cu intrarea României în război alături de Antantă, nădejdea românilor clujeni, precum și ale tuturor ardelenilor, de a se înfăptui unirea, cresc. Dar autoritățile statului burghez-mosieresc maghiar încearcă să înăbușe orice încercări de eliberare națională și socială. La Cluj au loc tot mai multe procese la Curtea Marțială a Diviziei a V-a.

Măsurile restrictive și represive ale autorităților de atunci de a anihila acțiunile întreprinse pentru ridicarea conștiinței naționale și înfăptuirea unirii n-au dat rezultat. Din contră, lupta se întărește. Fruntașii români ai mișcării național-politice din Cluj se aștern pe lucru. În luna octombrie 1917, Amos Frîncu trimite, în numele intelectualilor din oraș, o scrisoare președintelui Astrei, cerînd intensificarea activității asociației în

rîndul poporului. El se adresează și Partidului Național Român în special lui St. Cicio-Pop și George Pop de Băsești, cerînd ca deputații români să-și exprime public gîndurile în legătură cu situația din țară și apoi să-și depună mandatele.

În preajma prăbușirii fronturilor, intelectualii clujeni (preoți, studenți, ofițeri ș.a.) se adunau, sub pretextul culegerii fructelor, într-o grădină din str. Donath a Dr. Petru Păteanu, la locuința locotenentului Adrian Tripsa din str. 1 Mai nr. 23, la banca „Economul”, la locuința judecătorului Emil Hațieganu din str. Andrei Mureșan. După mai multe întîlniri, s-a hotărît trimiterea unei delegații la Budapesta, pentru a lua legătura cu deputații români și a le cere să acționeze mai hotărît și fără întîrziere. Delegația era formată din ofițerii: Dr. Octavian Utelea, Dr. Ghiță Trif, Simion Rusu, Gheorghe Mureșan și Traian Chirileanu. După ce au luat legătura cu deputații români, delegații au fost sfătuiți să se întorcă acasă, spre a nu fi arestați. Înainte de a părăsi Budapesta, delegații clujeni au copiat declarația ce urma să fie citită în parlament, care dealtfel fusese copiată în mai multe exemplare de studenți, cu scopul de a o răspîndi în cazul că cenzura i-ar fi interzis publicarea în presă.

În 12 octombrie 1918, Comitetul Național al romanilor din Transilvania și Banat, întrunit la Oradea, a redactat o încheiere arătînd că nu mai recunoaște parlamentului și nici guvernului din Budapesta dreptul să

Prot. prof. Ion Bunea

(Continuare în pag. a 10-a)

Aradul în lupta pentru libertatea și unitatea națională a poporului român

Între orașele din Transilvania dinaintea de 1918 — puternice centre ale mișcării de eliberare socială și națională a poporului român, Aradul a ocupat un loc deosebit de important. Încă în 1899 comitele (prefectul) suprem al comitatului Arad sublinia că: „Aradul a început să fie centrul luptei de emancipare națională a romanilor din întreaga Ungarie”. Aceasta nu era o declarație de complezență, ci o recunoaștere întemeiată pe activitatea febrilă cu care oamenii de aici, reprezentînd mai multe instituții românești și din diferite pătri sociale, își dădeau mîna spre a ajuta la progresul material și spiritual al poporului român, spre a pregăti poporul pentru realizarea idealului unității statale despre a cărui apropiată împlinire erau pe deplin conșinși.

Cînd, în noiembrie 1918, Aradul a fost ales ca sediu al Comitetului Național Român Central, se încununa de fapt lupta pentru eliberare socială și națională dusă veacuri de-a rîndul de românii din aceste părți, alături de frații lor de pretutîndeni. Această alegere nu a fost un fapt întîmplător. Au concurat mai mulți factori, dintre care, la locul prim, se situează *factorul geografic*. Așezat la intersecția drumurilor ce străbăteau imperiul habsburgilor dinspre nord spre sud, dinspre vest spre est, Aradul era un important centru al căilor de comunicație și un puternic centru comercial. La aceasta se mai adăuga și

factorul istoric-etnic. Străveche vatră de viață românească așezată pe temelia pusă de conviețuirea dacilor liberi cu civilizația romană cu influențele exercitate de trecerea popoarelor migratoare, în amurgul primului mileniu al erei creștine Aradul și ținutul dimprejur făcea parte din formațiuni statale atestate istoric, locuite atunci, ca și mai tîrziu în marea majoritate de români aparținînd credinței creștine ortodoxe, iar din punct de vedere social, în cea mai mare parte țărani plugari.

În orașul Arad exista, din vremuri îndepărtate, o biserică ortodoxă închinată Sfîntului Ioan Botezătorul, în jurul căreia era organizată comunitatea romanilor arădeni care-și trăiau viața națională, socială și spirituală. În veacul al XVIII-lea și cel următor această comunitate devine deosebit de puternică și influentă, dovadă faptul că în cadrul ei, în anul revoluționar 1848, se organizează două adunări populare românești care formulează revendicări de ordin național-bisericesc în spiritul vremii.

De remarcat că protopopul Ioan Rațiu, nepotul episcopului Gherasim Rațiu al Aradului (1834—1850), unul dintre conducătorii spirituali ai acestei comunități, atît în timpul revoluției cît și după reprimarea ei, se afla în strînsă legătură cu Avram Iancu, pe care-l primește la Arad, ca și cu alți fruntași revoluționari de peste munți.

Importanța acestui oraș ca centru al vieții naționale-bisericesti a româ-

nilor din Banat-Crișana crește mult începînd cu veacul al XVIII-lea prin întemeierea aici a unei Episcopii ortodoxe române (1706) ce avea să continue firul vieții bisericesti început de ierarhii din Ineu-Ienopolea, din Lipova și de alți ierarhi pribegi, cunoscuți sau rămași în anonimul istoriei. Prin *Supplex*-ul din 1814, arădenii cer episcopului român „cu singele și cu inima”. Lupta lor este încununată de succes în 1829. Sub păstoria episcopului Gherasim Rațiu (1835—1850), centrul eparhial de la Arad devine o administrație românească, la catedrele celor două școli sînt promovați profesori de o înaltă ținută profesională și cu alese simțiri românești pe care le-au insuflat generațiilor de tineri pe care i-au format ca dascăli și preoți, luminători ai satelor din Banat și Crișana, oameni cu un înalt nivel de conștiință națională. Alături de aceștia, o intelectualitate din ce în ce mai numeroasă crescută cu ajutorul burserilor acordate din Fondurile și Fundațiile românești administrate de Episcopie, venea să îngroașe rîndurile acelor patrioți luminați care au pregătit „primăvara luminării românești” — cum se exprima Constantin Diaconovici-Loga.

Pe terenul astfel pregătit, în a doua jumătate a veacului al XIX-lea, la Arad s-a desfășurat o bogată viață culturală-națională românească, cu instituții și așezăminte, unele patronate

Prot. Dr. Gheorghe Lițiu

(Continuare în pag. a 10-a)

1918 - ȘASE DECENII DE LA MAREA UNIRE - 1978

Acum 60 de ani — și după aceea!

Nicolae Bălan — în slujba întregirii țării

— O EVOCARE UTILĂ ȘI NECESARĂ —

Unirea Transilvaniei cu România, consfințită la Alba Iulia în 1 Decembrie 1918 — își are „preistoria” ei, ca atâtea evenimente istorice de mare însemnătate pentru poporul nostru. Elementele care fac parte din întregul acesteia nu trebuie date uitării.

Un astfel de element — prea puțin cunoscut și destul de tirziu valorificat, bibliografic — este contribuția inedită pe care profesorul de teologie Dr. Nicolae Bălan a adus-o la perfectarea actului unirii Transilvaniei cu România.

Stilpii de boltă ai vieții, acestui vrednic slujitor al Bisericii au fost — invariabil — *România și Ortodoxia*. Pe amândouă le-a văzut reîntregite... Reîntregite, și prin ostenețele sale, prin scripitoarea sa activitate conducătoare bisericească și națională. E ceea ce rezultă și din zguduitorul capitol de istorie românească pe care-l evocăm aci. Cum a răzbit el la „lumina cunoștinței” prin tipar?

Datorită unui publicist de merit, cu evidente însușiri personale de cercetător științific: *Ion Rusu Abrudeanu*. În cartea sa închinată vieții și operei Patriarhului Elie Miron Cristea (București, Editura „Cartea Românească”, București, 1929), el a intercalat un capitol (al 29-lea) intitulat „Un moment critic în desfășurarea acțiunii pentru intrarea trupelor române în Ardeal” (p. 254 urm.). (Să se vadă și reluarea din volumul omagial închinat, în 1940, Mitropolitului Nicolae Bălan, precum și „Revista Teologică”, 1940, nr. 5—8, reluare datorită prot. Ion Dăncilă).

Ce se întâmplase — și ce era de făcut?

La 21 oct. 1918, primul-ministru al Franței — pe calea aerului — a trimis guvernului român un mesaj laconic: „Fiți gata!” Era vorba de apropiata trimitere a trupelor române, eliberatoare, în Transilvania, operație care datorită unei neînțelegeri (care a stîrnit nedumeriri și îngrijorare), ajunsese în impas.

Consiliul Național din Sibiu, de sub președinția lui Andreiu Bârseanu — care număra între membrii săi tineri entuziaști (ca prof. Dr. Nicolae Bălan, prof. Dr. Silviu Dragomir și Dr. Ion Broșu) — spre sfîrșitul lui octombrie 1918, văzîndu-se izolarea în care se aflau românii ardeleni de factorii statali din Moldova, în momente atât de importante pentru viitorul neamului, stăruia pe lângă Consiliul Național Central din Arad să facă tot posibilul și să intre în legătură cu cercurile conducătoare de la Iași, spre a coordona de comun acord mișcarea ce trebuia începută în Ardeal întru afirmarea voinței poporului român, pe baza principiilor autodeterminării.

Consiliul Național Central de la Arad a însărcinat cu această misiune „filiala” lui de la Sibiu, care avea să facă legătura cu cercurile guvernamentale de la Iași și să ceară intrarea urgentă a trupelor române în Transilvania.

Pentru ducerea la bun sfîrșit a acestei delicate și periculoase misiuni s-a oferit profesorul de teologie Dr. Nicolae Bălan.

I s-a dat, la cerere, un automobil (capturat de război de la germani) și un însoțitor de nădejde (căpitanul român Victor Precup, din armata austro-ungară).

Drumul — peste Mediaș, Tg. Mureș, Reghin, Bistrița, Vatra Dornei, Pașcani, Iași — era pîndit de primejdii. Ca măsură de precauție, prof. Nicolae Bălan îmbrăcase și el uniformă militară austriacă, dîndu-se drept ordonanță a căpitanului Precup.

Duminică, 5/18 noiembrie 1918, solii românilor ardeleni sosiră la Iași (Din Sibiu pleaseră în 1/14 noiembrie 1918). Au fost primiți fără întîrziere, de șeful Marelui Cartier General al Armatei Române (generalul C. Prezan, ulterior mareșal al României

Mari), de primul-ministru (generalul C. Coandă) și de alți factori politici importanți, bucuroși să afle — în versiune autentică, de martori oculari — stările de lucruri din Transilvania. Între alții, ei s-au întîlnit și cu marele profesor patriot Nicolae Iorga. Insistența profesorului Nicolae Bălan de-a se trimite fără întîrziere armată română în Ardeal, a stîrnit justificată bucurie în sufletele celor ce au rezistat eroic în teribilul „triunghi al morții”.

Profund și pe drept mulțumit de rezultatul misiunii sale la Iași, profesorul Nicolae Bălan se pregătea de întoarcere „acasă”. Intervenind pe neașteptate o criză în problema atitudinii unor aliați față de înstăpînirea administrației românești în Transilvania — datorită unei neînțelegeri provocate de anumite intrigi — solul ardelen l-a însoțit pe generalul Prezan în călătoria pe care acesta a făcut-o la Giurgiu, unde se afla comandamentul Armatei franceze a generalului Berthelot. Întrevederea cu generalul francez — prieten sincer și foarte influent al poporului nostru — a lămurit situația, încît lucrurile au reintrat în făgașul normal.

Generalul Prezan și prof. Nicolae Bălan s-au înapoiat la Iași; primul, spre a grăbi trimiterea de trupe române în Transilvania; celălalt, spre a lua pe căpitanul V. Precup și a merge împreună la Alba Iulia. Ace-

ta, însă, a rămas definitiv la Iași, înrolîndu-se în Armata română.

Cu un automobil pus la dispoziție de generalul Prezan, prof. Nicolae Bălan — însoțit de Mihai Popovici, ulterior ministru de finanțe — a plecat spre Ardeal, via Predeal. Pe dealul Perșanilor — între Vlădeni și Șercaia — drumul fiind înzăpezit, Nicolae Bălan și Mihai Popovici, într-o noapte, vreme de cinci ore, au trebuit să împingă din greu mașina spre a o urni din loc, pînă în vîrfurile dealului. *Din această pricină, viitorul mitropolit al Ardealului n-a mai putut ajunge la Alba Iulia decît în seara zilei de 18 Noiembrie 1 Decembrie 1918, — adică după încheierea Marii Adunări Naționale din cetatea lui Mihai Viteazul.*

Mare martor al unor vremuri mari, Nicolae Bălan a fost — mai presus de toate — un luptător. Așa s-a dovedit ca profesor de teologie, așa s-a afirmat ca arhiepiscop-mitropolit...

Poziția lui de fond față de realitățile vieții noastre bisericești și naționale a fost la înălțimea vremurilor pe care le-a trăit pe baricade.

Încă odată: Stilpii de boltă ai acestor baricade au fost: *România și Ortodoxia*.

Pr. prof. Dr. Grigorie Marcu
Rectorul Institutului Teologic
Universitar din Sibiu

Sfînțirea steagului corpului de voluntari români în catedrala ortodoxă din Sibiu.

Preoții din Banat în lupta pentru Unirea de la 1918

Evenimentele anilor 1914—1918, desfășurarea primului război mondial, marchează pentru românii din monarhia austro-ungară intensificarea luptei pentru înfăptuirea idealului de veacuri realizat la 1 Decembrie 1918: desăvîrșirea unității naționale a tuturor românilor.

Preoții români din Banat au dovedit și cu acest prilej o înaltă conștiință națională pusă în slujba celor mai nobile idealuri ale poporului român subjugat social și național.

Documente noi puse în valoare reliefează aportul clerului român din Banat la realizarea desăvîrșirii unității neamului, lupta sa necontenită în anii 1914—1918, pentru traducerea în faptă a visului milenar, unificarea tuturor românilor într-un stat național, cît și prigoana, perchezitiile, internările și arestările la care au fost supuși de autoritățile austro-ungare.

Nume de preoți vin să stea mărturie, despre adevărul Bisericii noas-

tre la lupta pentru izbînda doleanțelor neamului, nume din care menționăm cîteva, prin intermediul unor documente de arhivă.

Cunoscutul preot istoric, Coriolan Buracu este arestat și judecat la Tribunalul din Caransebeș împreună cu generalul Nicolae Cena (Arhiva Mitropoliei Banatului. Fond Caransebeș, nr. 4923/1914). Preotul poet. Iosif Drăgoi din Globurău sau Iosif Delaglob este arestat și el în 1914, ca și Coriolan Buracu pentru „sentimente românești”.

Preotul Valeriu Dabiciu, capelan în Cacova (Grădinari) este arestat în 14 iulie 1914 și dus la Oravița, Timișoara și apoi Seghedin, bănuț pentru legături de spionaj. Va fi eliberat destul de greu pentru că mai venise în coliziune cu autoritățile austro-ungare în 1910, cînd i s-a sistat ajutorul de stat (Arhiva Mitropoliei Banatului. Fond Caransebeș, nr. 4705/1910).

Preoții de mir și lupta poporului român pentru unitate națională

În toate momentele mari din istoria poporului nostru, preoții de mir au fost alături de păstoriții lor în lupta acestora pentru dreptate socială, independența națională și unitate statală. În luptele lui Mihai Viteazul, în răscoala lui Horia, Cloșca și Crișan, în revoluția lui Tudor Vladimirescu și mai ales în cea din 1848, în luptele pentru unirea din anii 1856—57, în războiul de Independență din 1877—78, în răscoala țărănească din 1907, preoții de mir s-au identificat cu vrierile poporului și au luptat, alături de fiii lor sufletești, cu arma în mînă, pentru o viață mai bună, pentru libertate și unitate națională. Era firesc atunci ca ei să fie prezenți și în războiul din 1916—18, care a dus la înfăptuirea unității de stat a poporului român.

Îndată după intrarea României în război (14/27 august 1916), furia cercurilor conducătoare din Viena și Budapesta s-a îndreptat mai ales asupra intelectualilor români de atunci din Transilvania, în special asupra preoților și învățătorilor. Peste 350 de preoți au fost arestați și închiși în temnițele din Cluj, Alba Iulia, Tg. Mureș, Oradea, Timișoara, Caransebeș, Seghedin ș.a. s-au deportați — unii cu familiile — în regiunea cea mai de vest a Ungariei, în județul Sopron, lângă granița cu Austria de azi, unde li s-a fixat domiciliul forțat. Peste 25 dintre ei au murit, fie în timpul deportării sau în închisoare, fie după eliberare, datorită suferințelor îndurate acolo. Aproape o sută de preoți, mai ales din județele Brașov, Făgăraș și Sibiu, au fost nevoiți să-și părăsească parohiile și să se retragă în vechea Românie, o dată cu trupele române care intraseră în Transilvania în august 1916.

Alți preoți au slujit în calitate de confesori militari, aducînd cuvînt de mîngiere și de învățătură soldaților români din armata austro-ungară care luptau pentru interesele unor asupritori străini. Unii din ei au avut apoi rosturi de seamă în organizarea corpurilor de voluntari români din Italia și Rusia.

În vechea Românie, aproximativ 250 de preoți au fost mobilizați, conducerea lor fiind încredințată profesorului de teologie Constantin Nazarie. Cei mai mulți au însoțit trupele pe cîmpurile de luptă, unii jertfindu-și chiar viața pentru apărarea patriei, cum au fost preoții Ștefan Ionescu-Cazacu, îngropat în mauselele de la Mărășești, Nicolae Armășescu și Nicolae Furnică. Unii din ei au fost luați prizonieri și deportați în lagărele din Germania și Bulgaria. Peste 120 de călugări au fost încadrați într-o misiune de infirmieri, condusă de arhim. Teocrist Stopan, îngrijind peste 60 de mii de răniți sau bolnavi, la care se adaugă zeci de călugărițe care au

lucrat în serviciile sanitare ale armatei. Mulți călugări și călugărițe au murit la datorie, mai ales în timpul epidemiei de tifos exantematic.

Aproximativ 40 de preoți, din teritoriile ocupate vremelnic, și-au pierdut viața, fie împușcați, fie deportați în lagărele din Germania și Bulgaria, unde au murit. La aceștia se adaugă un număr nesfîrșit de preoți bătuți, jefuiți sau alungați din parohiile lor.

Dar după doi ani, suferințele au făcut loc bucuriei celei mari a prăbușirii imperiului habsburgic și a realizării unității de stat a poporului român. La pregătirea imediată a acestui act epocal din viața poporului nostru și-au adus contribuția și numeroși preoți de mir. Încă din perioada neutralității României, între cei care au militat pentru intrarea ei în război alături de puterile Antantei se număra și preotul Vasile Lucaciu, trecut peste Carpați încă din 1914 și care a îndeplinit apoi însemnate misiuni politice, din încredințarea Guvernului român, în Statele Unite (împreună cu un alt preot), în Franța și Italia. În noiembrie 1918, sute de preoți români transilvăneni au contribuit la înființarea consiliilor și gărziilor naționale românești, în comunele, orașele și județele Transilvaniei.

La Marea Adunare Națională de la 1 Decembrie 1918, între cei 1228 de delegați oficiali, Biserica a fost reprezentată printr-o serie de delegați „de drept” (cei 5 episcopi, 4 vicari, 10 delegați ai consiliilor eparhiale, 129 de protopopi, cîte un reprezentant al institutelor teologice și cîte doi reprezentanți ai studenților teologi. Alți preoți au fost aleși ca delegați oficiali în circumscripțiile electorale ale localităților din care făceau parte. În afară de aceștia, numeroși preoți au participat la adunare în fruntea păstoriților lor, alături de cei peste o sută de mii de români veniți să dea glas vrierii lor de veacuri, de a se „uni cu țara”. Episcopii Ioan Papp de la Arad și Dimitrie Radu de la Oradea au fost aleși corespondenți ai biroului adunării. În Marele Sfat Național Român constituit atunci, cu 212 membri, au fost aleși cei cinci episcopi și numeroși profesori de teologie, protopopi și preoți, iar în Consiliul Dirigent (un fel de guvern provizoriu al Transilvaniei) a fost ales și Vasile Lucaciu. Doi episcopi — Miron Cristea de la Caransebeș și Iuliu Hosu de la Gherla — au fost aleși în delegația care urma să prezinte actul unirii la București. Așa dar, slujitorii Bisericii și-au făcut din plin datoria față de popor, fiind alături de el în momentele de grea încercare din 1916—18, dar și în cele de înălțare sufletească de la 1 Decembrie 1918.

Pr. prof. M. Păcurariu

Preoții Ioan Măran din Ciclova-Română, Mihai Costescu din Eșelnița și Martin Vernichescu din Vircirova au fost de asemenea arestați în 1914 pentru delictul de „agitațiune”, atitudine curajoasă la mobilizare, delict” împotriva puterii militare a statului, sau mai precis pentru că i-au îndemnat și ajutat pe unii care au depus jurămîntul militar să fugă în România (I. D. Suci, *Banatul și Unirea de la 1918*, în *Studii. Revistă de istorie*, 1968, tom. 21, nr. 6, p. 1089—1090).

Preotul George Costescu din Racovița a fost arestat în 21 martie 1916, pentru că a interzis elevilor români să-l salute ungurește, ci numai în limba română. Reprezintă doar un moment din lupta împotriva deznaționalizării.

Alți preoți care au îndurat prigoana habsburgică au fost: protopopul dr. George Dragomir internat la Sopron și mort acolo în ianuarie 1918; preotul Isidor Saberca din Cuvin, arestat în 1916, care va rămîne în internare aproape 2 ani; preotul Emanuel Ciulei din Giuchici,

arestat în 1916 ca „agitator”; preotul Aurel Magheț din Toager arestat în 1916 pentru lupta sa necurmată în favoarea „românismului mare”, a unificării tuturor românilor într-un stat național.

Semnificativă a fost atitudinea preotului Ilie Gherbăn din Sîrbova care în 1916 în fața hotelului „Cbroana” din Timișoara explica poporului adunat că rolul României în război era de a-i elibera pe frații lor din provinciile românești de sub ocupația austro-ungară. A fost condamnat la 2 ani închisoare.

Atitudine românească au manifestat și preoții Romulus Jurcescu din Peștere, Antonie Miloșescu din Ogradena, motiv pentru care au fost deportați la Sopron, și numărul acestor preoți se mai poate continua cu mulți alții.

Aceste cîteva date arată zelul și abnegația preoților români din Banat în lupta pentru libertate națională, pentru desăvîrșirea unității politice a tuturor românilor.

Preot Gherghe Naghi

1918 - ȘASE DECENII DE LA MAREA UNIRE - 1978

Bihoreanul Dr. Gheorghe Crișan în evenimentele din anii 1918-1919

Gheorghe Crișan a fost fără îndoială una din luminoasele figuri ale tinerei generații de la 1918, cu rol de seamă în evenimentele care au încoronat visul de veacuri al neamului nostru: Unirea Transilvaniei cu România. Plin de avânt și curaj, faptele sale din acele zile fierbinți, l-au așezat în rândul celor aleși, fapt care ne-a îndemnat acum, la împlinirea a 60 de ani de la marele eveniment, să evocăm memoria, din faptele de atunci, care se leagă în mare măsură și de numele lui.

S-a născut la Beiuș, la 24 noiembrie 1888 unde a urmat școala primară. Liceul l-a făcut și la Beiuș și la Bistrița unde a învățat limba germană. Facultatea de Drept a făcut-o la Budapesta unde și-a luat și doctoratul. A mai studiat apoi la Viena și Paris. La terminarea studiilor cunoștea foarte bine pe lângă germană, limba franceză și engleză. Așa se face că Gheorghe Crișan a fost prezent nu numai în acțiunile interne ale neamului impuse de împrejurări, ci și în problemele mari, externe.

Tatăl său Ilarie Crișan, fiu de preot din Răpsig, jud. Arad, a fost unul din cei mai cu vază meseriași din Beiuș. În 1918 a participat, ca delegat al Beiușului, la istorica Adunare de la Alba Iulia. Mama lui, fiică de învățător, Elena, a fost sora învățătorului Augustin Boțioc din Beiuș. Prin familia Boțioc Gh. Crișan a intrat în legătură de rudenie cu familia lui Alexa Boțioc de la Arad, a profesorului Șandru de la Preparandie, cu familia lui M. Velici de la Chișinău etc. Așa se face că terminându-și studiile, Gheorghe Crișan se stabilește la Arad, pe atunci, cel mai important centru al vieții noastre culturale și politice din acest părti. Aici el i-a cunoscut, urmându-le pilda în lupta pentru neam, pe Ștefan Cicio-Pop, Dr. Ioan Suciu, Vasile Goldiș, încadrându-se în activitatea Partidului Național Român cu elanul celor 30 de ani cîți îi avea pe atunci.

În 1913 își deschide cancelaria avocațială la Arad. Fiind cunoscut ca un bun jurist și om plin de curaj, i s-a încredințat, în cadrul Partidului Național Român, și misiunea de a conduce ca redactor „Tribuna” și

„Românul”, ziare cu rost atât de mare în viața românilor din părțile acestea. S-a distins ca ziarist. De altfel aici l-a avut ca dascăl în ale scrisului pe Roman Ciorogaru, viitorul episcop de Oradea, apoi, pe Dr. Aurel Lazar de la Oradea ș. a.

În vremea în care Gheorghe Crișan se stabilește definitiv la Arad, continuă activitatea reacționară de deznationalizare a poporului român din Transilvania. Impotriva acestei acțiuni conducătorii românilor au trebuit să-și mobilizeze forțele în apărare. Și Gheorghe Crișan a fost un luptător neobosit, atât prin scris, cât și prin deplasările în mijlocul poporului.

N-a luat parte la primul război mondial, dar rămînînd acasă, în calitate de avocat, ia apărarea românilor traduși pe banca acuzaților pentru „trădare de patrie” și penru agitație împotriva statului austro-ungar.

Cînd în 24 septembrie 1918 Partidul Național Român hotărăște reluarea activității politice întreruptă în timpul războiului, Gheorghe Crișan își face simțită și el din nou prezența în mijlocul frământărilor pentru apărarea cauzei naționale.

Astfel, participă în 12 octombrie 1918 la istorica ședință a Comitetului Executiv al Partidului Național Român ținută la Oradea în casa lui Aurel Lazar, apoi la tratativele cu Consiliul Național Maghiar, care au avut loc la Arad la 13 noiembrie 1918, în vederea reglementării situației Transilvaniei, îndeplinind funcția de secretar, un post de mare răspundere.

Un act de mare valoare politică și istorică este Manifestul Marelui Sfat al Națiunii Române din Ungaria și Transilvania, din 18 noiembrie 1918, adresat popoarelor lumii. Actul este semnat în numele Marelui Sfat al Națiunii Române din Ungaria și Transilvania de Dr. Ștefan Cicio-Pop, ca președinte și Dr. Gheorghe Crișan, ca secretar. În acest act, se afirmă că națiunea română care prin ființa sa însăși este „întruparea democrației celei mai desăvîrșite” nu dorește să stăpînească asupra altor neamuri, ci este gata a asigura tuturor cetățe-

nilor aflători pe teritoriul său egalitatea condițiilor de viață și libertatea națională deplină. Sigur că la redactarea acestui act a contribuit și Dr. Gh. Crișan care-l semnează în calitate de secretar al Marelui Sfat.

Între timp are loc convocarea Marii Adunări Naționale pe data de 1 decembrie 1918 la Alba Iulia. Suflarea românească din Transilvania este chemată să decidă asupra sorții sale prin actul datat în 7/20 noiembrie și semnat de Ștefan Cicio-Pop ca președinte și Gh. Crișan ca secretar.

Hotărîrea istorică de unire a românilor transilvăneni cu România, care urma să fie adoptată la Alba Iulia, a fost adusă la cunoștința guvernului român, aflat pe atunci la Iași, de o delegație din care a făcut parte și avocatul Gh. Crișan.

La Adunarea de la Alba Iulia a participat și Gheorghe Crișan. Datorită calităților sale, atașamentului total față de cauza națională, a cunoștințelor sale juridice și de istorie a poporului român, Dr. Gh. Crișan a fost designat să facă parte din delegația română la Conferința de Pace de la Paris. Apoi a mai fost trimis la Londra ca să spulbera mașinațiunile răuvoitorilor poporului nostru precum și în America, unde avea să-i mobilizeze pe mii de emigranți români în apărarea intereselor naționale, ale fraților lor din țară. De toate aceste sarcini s-a achitat în mod demn și cu pricepere. Revenit în țară, a îndeplinit funcții de înaltă răspundere.

Dr. Gheorghe Crișan a murit în plină putere de muncă la 24 iunie 1935, fiind înmormîntat la Beiuș cu 30 de preoți avînd în frunte pe arhiepiscopul Dr. Andrei Mager, care l-a numit „fiul Beiușului, falnicul stejar al Bihorului”.

L-am cunoscut pe Gheorghe Crișan destul de bine. I-am apreciat firea deschisă și interesul ce-l depunea pentru binele public. Și sînt convins că dacă trăia, s-ar fi dăruit cu aceeași dragoste și atașament cauzei întregului popor în construirea vieții noi din Patria noastră socialistă. Pentru că și-a dorit atât de mult să-și vadă neamul pe culmi de bunăstare și progres.
Prof. Titus Roșu

Contribuția preoțimii din județul Alba la înfăptuirea Unirii de la 1 Decembrie 1918

În pragul izbucnirii războiului de la 1914 preoțimea se afla, ca și în ale împrejurări, alături de popor, sprîjinind lupta sa pentru libertate și unitate. Suspicionat ca tagmă, înscrisă pe lista neagră, în principiu fiecare preot era pasibil de pedeapsă cu temnița, deoarece fiecare preot era considerat dușman al aceluși himeric „regnum unius linguae”. Sorocul nefast s-a și declanșat în anul 1916, prin intrarea României în război, cînd preoțimea română din Ardeal a trebuit să-și dea contribuția ei de suferințe și jertfe.

Din județul Alba amintim pe cei 35 de preoți, al căror nume socotim că este vrednic de a fi cunoscute de urmași. În ordinea alfabetică a satelor, iată această listă de onoare: 1. Abrud-Sat: Iosif Gomboș; 2. Aiudul de Sus: Nicolae Marcu; 3. Alba Iulia: prot. Ion Teculescu; 4. Almașul Mare: Emil Petran; 5. Berghin: Nicolae Hăprian; 6. Bucerdeia: Ion Popa; 7. Bui: Ion Hulea; 8. Cetea: Ion Frîncu; 9. Daia: Ion Pop; 10. Fărău: Teodor Sasu; 11. Feneș: Iosif Magda; 12. Galtiu: Iosif Șerban; 13. Geoagiu de Sus: Sofronie Pop; 14. Henig: Nicolae Munteanu; 15. Lupșa: Andrei Candrea și Vasile Span; 16. Măgina: Candin Suciu; 17. Metes: Ion Urșu; 18. Mogoș: Ion Coc; 19. Păuca: Patriciu Marcu; 20. Poiana Ampoi: Băeșan Alexandru; 21. Presaca: Ștefan Nicolae; 22. Roșia: Trandafir Scorobet; 23. Sînbenedic: Ioan Todoran; 24. Sebeș: protopopii Sergiu Medean și Ion Simu; 25. Sîncel: Vasile Smigelschi; 26. Sohodol: Demetrius Goia; 27. Stremț: Ion Neagoie; 28. Totoi: Ion Bogdan; 29. Tăuț: Ană Pavel; 30. Valea Bulzului: Ion Fodorean; 31. Valea Gălzi: Izidor Vandro; 32. Vințel de Jos: Ion Sara; 33. Zlatna: Emanoil Beșu.

După eliberarea din temnițe și lagăre de concentrare, acești preoți s-au reîntors la activitatea lor întreruptă, de păstorie duhovnicească și ridicarea moralului, atunci cînd în vara anului 1918 semnele bune, prevestitoare ale eliberării, se înmulțeau. Preoțimea, care a pătimit, a fost aceea care, în lumea satelor, a aprins luminițele nădejdelor. În multe cazuri, încă înainte de cuvîntul de ordine venit de sus — de acord cu credincioșii — preoții

au procedat la înființarea consiliilor și gărzilor naționale, au împărțit latifundiile feudalilor, au bătătorit căile spre alte și alte sate, de unde reveneau cu adeziunile scrise la Unirea cu România, visul cel mare care s-a împlinit la 1 decembrie 1918. Cît de fructuoasă a fost această sarcă osteneală depusă de preoțimea din județul nostru, o demonstrează cei 63 de preoți președinți de consilii naționale din 84 cîte ne sînt cunoscute. Pe lângă cei care fuseseră sechestrați temporar de stăpînirea de atunci, au fost aleși ca președinți: F. Botian, I. Totoianu, N. Crețiu, E. Magda, I. Circă, C. Burdea, N. Dumitrean, Marcu Borza, Metes Ștefan, V. Bărluțiu, frații Hațegan, I. Frîncu, Bogian, Z. Mihăltan, Victor Aron și alții, care cu toții au alergat cu nespusă bucurie pe drumurile care duceau spre inima și mințea mulțimii românești. Viața satelor românești se pregătea febril, sub conducerea preoților — de a participa la marea adunare națională de la 1 decembrie 1918 la Alba Iulia. În componența delegațiilor care aveau menirea să dezbată și să decreteze Unirea, figurau 152 de clerici: arhierei, vicari, protopopi și delegați ai consistoarelor, plus preoțimea aleasă și Circumscripțiile electorale. Obștea românească din Transilvania și-a manifestat generos recunoștința față de rolul împlinit de slujitorii Bisericii în greaua și seculara luptă națională. Doi arhierei au fost aleși vicepreședinți ai marii adunări — secundînd pe Badea Gheorghe Pop din Băsești, iar sarcina simbolică de a împărțiși celor peste o sută de mii români întru-niți pe Platoul Romanilor decretarea Unirii, a fost încredințată episcopilor Cristea și Hossu.

Insufletirea unanimă cu care s-a votat Unirea Transilvaniei cu România, este în primul rînd și fără umbră de îndoială, meritul maselor populare ale națiunii. Dar în această manifestare, care a decurs într-o ținută de mare și nepătată demnitate, putem afirma că și generațiile de preoți și călugări români, care s-au perindat în cursul secolelor, au contribuit substanțial cu osîrdie îndelungată, la înfăptuirea acestui mare act din istoria contemporană a României întregite.

Eugen Hulea

MĂRTURII INEDITE

Participanți la lupta pentru libertate și unitate națională : Nicolae Droc-Barcianu

Rășinăreanul Nicolae Droc-Barcianu (1846—1920), după terminarea cursului școlii confesionale din comuna natală, a trecut dincolo de Carpați, unde a studiat la Școala de la Sfîntu Sava și la Facultatea de drept din

luat parte la războiul pentru independență din 1877—1878. Pentru faptele-i de arme, el a fost decorat cu medaliile „Trecerea Dunării” și „Apărătorii independenței”, și cu ordinul „Steaua României”.

cianu a pornit la drum spre vechiul Apulum.

Cu acel prilej, militantul rășinărean a făcut o serie de consemnări, din care dăm publicității episodul referitor la adunarea cea mare de la 1 decembrie 1918, intitulat:

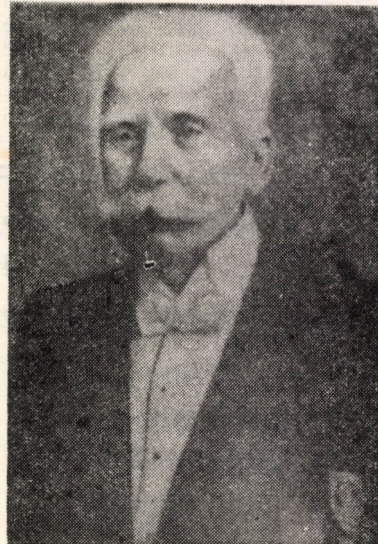
„Idealul național înfăptuit.”

„La sfîrșitul lunii noiembrie 1918 — scrie el — cînd delegații oficiali și neoficiali ai românilor ardeleni se îndreptau spre Alba Iulia, pentru a lua parte la Marea Adunare Națională, organul politic reprezentativ chemat să dea curs dorinței neclintite de unire a Transilvaniei cu România, m-am pregătit și eu de drum, cu gîndul să fiu de față la împlinirea visului multiseclar al poporului nostru.

Deși împlinisem vîrsta de 72 de ani, socoteam că este de datoria mea, ca fiu al Ardealului și combatant în lupta pentru libertatea și unitatea națională, să iau parte la adunarea cea mare de la 1 decembrie 1918. Astfel, după cinci decenii de cînd mă stabilisem în țară, la Giurgiu, aveam să revăd pămîntul scump al Transilvaniei și locurile natale de la Rășinari.

Cînd trenul cu care călătoream a intrat pe teritoriul ardelean, gările și satele erau în plină sărbătoare. Mulțimea locuitorilor, cu steaguri și panglici tricolore, cînta și chiuia,

manifestîndu-și bucuria pentru vremurile de răsruce națională pe care le trăia. Cu toții aveau același gînd, rosit cu nespusă satisfacție: unirea

Nicolae Droc-Barcianu.

cu țara-mamă. Ajuns la Alba Iulia, în dimineața zilei de 1 decembrie 1918, am văzut o mare nesfîrșită de oameni. După portul sărbătoresc i-am

recunoscut pe moși — urmașii lui Avram Iancu, pe sălăjeni — strănepoții lui Simion Bărnuțiu, pe sătmărenii vajnicului dr. Vasile Lucaciu. Urmînd mulțimea delegaților, pașii m-au condus pe Cîmpul lui Horea, unde, spre marea-mi bucurie, am întîlnit grupul de sibieni, între care se aflau căpitanul Nicolae Ciuceanu și Eremia Dancășiu, consăteni și tovarăși de arme în războiul pentru independență, de la 1877—1878.

După cîteva ceasuri de așteptare într-o atmosferă de fierbinte manifestare a dorinței de împlinire a idealului național, în mijlocul nostru au venit delegații Marii Adunări Naționale. Cu deosebită satisfacție am ascultat cuvîntul celor de la tribună și Hotărîrile adoptate de forul oficial. Contopindu-mă cu cei peste o sută de mii de români ardeleni, cu nesfîrșite urale și lacrimi de bucurie am primit hotărîrea privind unirea Transilvaniei cu patria-mamă.

Cu inima fremătînd de emoție, acolo pe Cîmpul lui Horea, mi-am zis: Iată idealul național înfăptuit! De acum sîntem liberi și întruniți toți frații într-un singur stat.”

Giurgiu, ianuarie 1919.

Prof. Petru I. Dan

Hora unirii în piața din Rupea, în preziua Adunării de la Alba Iulia.

București. La încheierea studiilor superioare, tînărul absolvent a ocupat funcția de profesor și apoi director la Liceul „Ion Măiorescu” din Giurgiu. Concomitent face și studii militare, fiind avansat la gradul de sublocotenent în rezervă. În primăvara anului 1877 este mobilizat la Regimentul 3 călărași, unitate cu care a

În anii primului război mondial, deși pensionat, activează neobosit pentru libertatea și unitatea națională. Dorind să fie de față la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, forumul românilor ardeleni, care va consfinți unirea Transilvaniei cu Țara, profesorul Nicolae Droc-Bar-

1918 - ȘASE DECENII DE LA MAREA UNIRE - 1978

Clujul în miezul frământărilor...

(Continuare din pag. a 7-a)

reprezintă națiunea română, și cere pe seama acesteia drepturile nestrămutate și de neînstrăinat la viața națională deplină. Această încheiere a fost citită în parlamentul de la Budapesta, la data de 18 octombrie 1918. Ea a avut un ecou puternic în întreaga Transilvanie, fiind considerată începutul acțiunilor de amploare în vederea autodeterminării la care aderă românii ardeleni. La 29 octombrie 1918, se constituie Consiliul Național Român, cu sediul la Arad.

La Cluj, înființarea Consiliului Național — recte a Senatului — s-a făcut la 2 noiembrie 1918.

În sala băncii „Economul” au ținut cuvântări Amos Frîncu și Emil Hațieganu, procedându-se la înființarea Consiliului Național din Cluj. Cei doi vorbitori au fost aleși la conducerea Consiliului și s-a hotărât instituirea administrației românești în oraș și județ. S-a adoptat și o rezoluție care cuprindea în 7 puncte principiile politice care urmau să stea la baza activității Consiliului. În ea se exprima hotărârea românilor de a-și croi „singurii soarta și rezervă exclusiv adunării naționale suverane hotărârea asupra așezării viitoare de stat a întregului popor român”. Senatul a un manifest, în care sînt cuprinse revendicările românești, între care înființarea gărzilor naționale sub drapel tricolor și comanda în limba română. În cuprinsul manifestului se vorbește și despre pacea cu naționalitățile din Ardeal. S-a ajuns chiar la o înțelegere cu Consiliul Național Maghiar, care se înființase în oraș și recunoscuse românilor dreptul de a se organiza și a înființa garda națională.

Trebuie să menționăm bogata activitate a Senatului din Cluj, pe linie organizatorică. Astfel, a organizat gărzile naționale din județele Cluj, Bistrița-Năsăud, în Munții Apuseni și în Nordul Ardealului. Pentru a veni în ajutorul unităților militare române din oraș, Senatul Național Român din Cluj a trimis, la 12 noiembrie 1918, pe locotenentul Octavian Simu-Simonffy la Praga pentru a aduce în oraș unitățile militare formate din români în capitala Cehiei. Erau multe de făcut.

Luptătorul Amos Frîncu stăruia pentru recunoașterea autorității „Senatului” din Cluj asupra întregii Transilvanii. Ceea ce n-a fost posibil, fiindcă se impunea o unitate de acțiune a Consiliului Național Român din Arad, căruia îi revenea rolul coordonării întregii activități pe linia pregătirii actului Unirii. Drept urmare „Senatul” din Cluj s-a reorganizat sub numele de Consiliul Național român din orașul Cluj și județ, fiind ales președinte Emil Hațieganu; el era subordonat Consiliului Național Central din Arad.

În a doua parte a lunii noiembrie a anului 1918, Consiliul național român din Cluj întreprinde acțiuni în vederea pregătirii Adunării Naționale de la Alba Iulia. Au loc adunări electorale la Cluj, se țin întruniri, în cadrul cărora vorbitori înflăcărați cer înființarea fără întârziere a Unirii Transilvaniei cu țara mamă. La 27 noiembrie, universitarii clujeni aleg în persoana lui Emil A. Dandea, student în medicină, și Virgil Marian, student în drept, delegații care să-i reprezinte la Alba Iulia. Alături de ei, Clujul

a fost reprezentat de preotul Dr. Nicodim Cristea, preotul Dr. Elie Dăianu, Sidonie Boca, Petru Barițiu, Dr. Amos Frîncu, Pavel Albu și alții. Lor li s-au alăturat mii de muncitori, preoți, țărani... etc. Toți au avut și aprobat actul epocal al unirii Transilvaniei cu România.

La intrarea armatei române în Cluj, istoricul oraș avea o singură publicație românească, cu titlul „Clujul”, organ al Consiliului Național Român din Cluj și comitatul Cojocna, redactată de preotul ortodox Dr. Nicodim Cristea, cu concursul lui Emil Isac. Cu acest prilej, „Clujul” a apărut în haină de sărbătoare, a fost tipărit un „număr ocazional”, în care ostașii eliberatori au fost întâmpinați cu salutul românesc tradițional: „Bine ați venit.”

La scurtă vreme după intrarea armatei române în Cluj, publicația „Clujul” și-a încetat apariția, luându-i locul „Glasul Ardealului”, redactat întâi de Valentin Drăgan și apoi de Carol I. Șoțel, ca organ al aceluiași Consiliu. Chemarea lui era să mobilizeze pe toți intelectualii din oraș, spre a pune în aplicare hotărârile de la Alba Iulia și a da viață instituțiilor culturale românești de care avea nevoie capitala Ardealului.

La 21 septembrie 1919, „Glasul Ardealului” se va reorganiza, pe coperța lui aparînd ca întemeietor. Dr. Emil Hațieganu, ca director Dr. Ioan Giurgiu, iar ca redactor responsabil poetul Iustin Ilieșiu.

În ciuda opoziției unor elemente retrograde, presa maghiară din oraș a relatat cu minuțiozitate și exactitate desfășurarea evenimentelor, atrăgînd atenția cititorilor că este datoră lor de-a întâmpina schimbările în liniște și cu încredere în declarațiile conducătorilor români.

Aportul Clujului la înfăptuirea idealului de veacuri, a unirii Transilvaniei cu Țara, este impresionant. De aici s-a dat semnalul multor acțiuni mari puse în slujba acestei idei mărețe. Sufletul românesc a vibrat puternic întotdeauna aici. E adevărat că a și singurat, dar n-a putut fi ferecat în lanțuri niciodată. Un oraș — asemenea Clujului — înființat prin cei ce viețuiesc în prezent între zidurile lui, dar și prin prezența celor dispăruți, care au realizat în gând, în năzuință, dar mai ales în fapt, un vis de veacuri, ca frații să fie împreună. Clujul are o bogată frescă de luptători ce s-au înfrățit mucenicește cu glia, pentru libertatea și independența neamului românesc. Ii evocăm cu pietate — la acest popas aniversar.

Astăzi municipiul Cluj-Napoca trăiește patosul înnoirii lor pe toate planurile. Centru cultural, cu tradiție străveche, orașul adăpostește mai multe instituții de învățămînt superior unde învață zeci de mii de tineri români, maghiari, germani și de alte naționalități și alături de ei mulți studenți din diferite părți ale lumii. Prezența noului pe plan economic, social, urbanistic poate fi remarcată la tot pasul în orașul de pe malurile Someșului. Abia în zilele noastre aspirațiile spre unitate, independență și dezvoltare socială multilaterală pentru care au luptat înaintașii noștri își găsesc împlinirea lor firească.

Aradul în lupta pentru libertatea și unitatea națională...

(Continuare din pag. a 7-a)

cu instituții și așezăminte, unele patronate și întemeiate de Biserica, altele sprijinite de ea, mai ales în vremea arhiepiscopului marelui episcop, creator de epocă la Arad, care a fost Ioan Meșianu (1875—1899). Între acestea se cuvine să amintim rodnică activitate a *Asociației naționale ardene pentru cultura și conversarea poporului român* (1862—1918), sprijinită de episcopul Procopie Ivăciovici, de Miron Romanul, Ioan Rațiu și de tot ce avea mai bun și mai ales poporul român din aceste părți. Ideea înființării ei se lansa încă în 1852 dar fără succes. Într-un raport al comisarului guvernial din Arad, Ioan Artzél, acesta spunea că el consideră oportună ci dimpotrivă ar fi chiar periculos să se creeze o asociație prin care s-ar asigura conducătorilor de trei milioane gura conducătorilor locali români „o influență așa de mare asupra unei populații de trei milioane... fiind că cei ce urmăresc cu băgare de seamă mișcările românilor de aici pe drept pot bănui că ei sînt în legătură cu Avram Iancu și cu cei din Țara Românească și Moldova pentru înființarea din nou a unei țări Daco-Române. La înfăptuirea acesteia ce ar putea acorda o ocazie și un îndemn mai bun decît o astfel de întrunire în masă a mulțimii participante din tot imperiul dar încă poate și din alte țări”. Astfel, asociația ardănească ce avea să fuzioneze mai tîrziu cu Astra sibiiană pentru luminarea poporului român din toată monarhia, avea să mai aștepte zece ani pînă să ia ființă. Rolul acestei Asociații în promovarea luptei naționale a fost enorm de mare. Acțiunea ei binefăcătoare pătrundea pînă în cele mai îndepărtate sate locuite de români. „În anii 1869—70 Asociația avea 88 de cercuri... iar adunările ei erau adevărate sărbători naționale ce trezeau interes și speranță într-un viitor mai bun”. În 1865, cu un an înainte de întemeierea Academiei Române, Asociația ardănească milita pentru unitatea limbii române și pentru ortografia fonetică.

Un rol important în lupta pentru unitatea spirituală a poporului român l-a jucat tineretul de la cele două institute românești din Arad care în 1867—68 se organizează într-o *Societate de lectură* iar în 1869 scot cea dintîi revistă românească tipărită în Arad și intitulată sugestiv *Speranța*. Activitatea revistei a fost elogiată de personalități de frunte ale vieții românești de atunci, ca mitropolitul Andrei Șaguna și George Bariț. Societatea tinerilor ardeleni mai dispunea de un *Cabinet de lectură* cu 18 ziare românești (!), unul maghiar și trei germane. „O plăcere nespășă simțim — se spune într-o dare de seamă a societății — cînd, în ședințele noastre sociale, auzim citindu-se corespondențele fraților îndepărtați cu care însă laolaltă aspirăm la aceleași tendințe naționale-bisericești”. De remarcat este faptul că, ceea ce acești tineri văd și fac în anii de studii vor face, la rîndul lor, în satele în care vor fi trimiși să fie păstori și luminători ai maselor populare. Din această îndrumare au ieșit societățile de lectură, corurile sătești, cercurile de citit și alte forme de culturali-

zare a maselor care s-au răspîndit în satele din Banat și Crișana. Societatea tinerilor ardeleni nu făcea numai cultură profesională sau generală (deși pe aceasta o făcea într-un grad înalt) ci ținea să strîngă rîndurile tinerilor români de pretutindeni — peste hotarele nedrepte care-i despărțeau, să răspîndească lumina culturii în mase și să le pregătească pentru realizarea deplinei unități naționale. Revistei *Speranța* — opera „micilor toboșari ai culturii românești” — cum i-a numit unul dintre dascălii lor de mai tîrziu (Roman Ciorogariu), i-a urmat revista *Lumina* și mai tîrziu, *Biserica și Școala*. Aceasta din urmă are, între altele, meritul de a fi printre primele reviste tipărite cu ortografia Academiei Române, fapt deosebit de semnificativ. Deși reviste bisericești, pe lângă preocupări profesionale, aceste reviste abordează teme de pedagogie, cultură generală, economie — chiar, și, ceea ce e mai important, prin știrile din „țară” cu care ține la curent cititorii, privind cele mai importante evenimente și mișcări, ele au contribuit substanțial la întărirea unității spirituale a poporului român, alături de celelalte ziare *Tribuna* și *Românul* de mai tîrziu.

Economia acestui articol nu ne îngăduie să stăruim mai pe larg și asupra altor instituții, așezăminte și mijloace ede susținere a luptei naționale în părțile ardene. Trebuie să amintim totuși măcar cu numele de *Tipografia Diecezană*, ctitorie a marelui episcop Ioan Meșianu, în care au apărut, alături de sumedenie de manuale școlare, cunoscuta colecție *Semănătorul*, gazdă bună a multor scriitori clasici ai românilor de pretutindeni; de *Școala civilă de fete* adăpostită mai tîrziu în marelui palat de lângă Episcopie — focar de educație românească a tinerelor fete române; de *Fondurile și Fundațiile* fericitelor mecenati ai românilor și de banca *Victoria* prin mijlocirea căroră s-a putut constitui, la un popor sărac și lipsit de libertate națională și socială, o pătură aleasă de intelectuali — tot atîția promotori ai idealurilor de libertate și unitate națională în poporul din rîndurile căruia s-au ridicat. O mențione deosebită pentru promovarea culturii de mase merită *Călimăriul* ardănean care, din 1880, după pilda celui de la Sibiu, a reprezentat un admirabil mijloc de vehiculare în masele populare a ideilor înaintate, de informare asupra mișcării politice, sociale și literare din Principatele Române.

În aceste instituții și așezăminte se întîlneau românii din toate clasele sociale, clerici și mireni, într-o înfrățire pilduitoare, preocupăți de un singur gând, acela al propășirii poporului lor. Aluatul plămădit în ele, și prin ele, a dospit toată frământătura spiritualității românești de la marginea de apus a pămîntului românesc, pregătind sufletele pentru marea zi a realizării statului național român unitar ce avea să cuprindă între grantele sale aproape toată suflarea românească. Este marea contribuție a Aradului la lupta națională care avea să fie încununată la Alba-Iulia, în ziua de 1 Decembrie 1918.

Aradul românesc a participat din plin la pregătirea măreței Adunări de la Alba Iulia. Sub îndrumarea Consiliului Național Român Central s-a întemeiat, în liniște și ordine — o administrație românească reprezentată de Consiliile și Gărzile naționale românești, în toate satele și județele locuite de români. „Un sprijin deosebit a acordat acestor Consilii, Biserica Românească... posesoare ale unor incontestabile influențe în rîndurile țărănimii, clerul avînd o poziție militantă în cadrul luptei naționale. De fapt autoritatea bisericească, Sfîntul Sinod mitropolitan, compus pe atunci abia din doi ierarhi (Scaunul mitropolitan era vacant), a luat poziție față de evenimentele ce se pregăteau prin circulara Nr. 147/1918 Pres. prin care preoțimea și credincioșii erau îndrumați să dea ascultare „Marei Adunări Naționale convocată, sau mai bine sau mai poporal zis *Marelui Sfat al Națiunii Române* de la care are să emaneze puterea și dreptul Înaltei noastre Stăpîniri Naționale chemată să fie cea mai înaltă autoritate a poporului român”, compusă din „toate păturile sociale ale poporului”. Ziarele românești, *Românul* și *Biserica și Școala* au publicat această circulară însoțind-o cu aprecieri favorabile cu privire la rolul Bisericii în trecutul neamului și cu îndemnuri ca acestea: „Preoți și învățători... pregătiți neamul pentru marele praznic care va aduce obștească înfrățire, obștească fericire și obștească viitor... fericirea de veacuri visată a națiunii române”. Precum se știe, aceste apeluri au găsit un puternic ecou în sufletele românilor care au participat într-un număr impresionant și cu o ținută plină de demnitate care a impresionat opinia publică din țară și de peste hotare.

Clerul din Transilvania a adus o contribuție însemnată la organizarea și funcționarea Consiliilor naționale județene și locale. La Oradea, de pildă, sufletul acestor acțiuni organizatorice îl reprezentă clericul Roman Ciorogariu, vicar episcopesc, secundat de Gh. Tulbure și Aurelian Magieru.

În felul acesta, cu sprijinul tuturor păturilor sociale, a fost instaurată o administrație locală românească, pentru prima oară în îndelungata și zbuciumată istorie a acestui popor și a fost pregătită atmosfera pentru realizarea deplinei unități statale a acestui neam. Și la această memorabilă adunare, clerul și credincioșii ardeleni au fost bine reprezentați, de la episcop, consilieri, profesori și protopopi pînă la preoții și învățătorii care conduceau delegațiile sătești spre Alba Iulia împlinirilor românești. Neuitată va rămîne replica episcopului Ioan Ignatie Papp al Aradului și totodată locuitor de mitropolit, la întrebarea dacă va merge la Alba Iulia, el a răspuns: „unde merge poporul mergem și noi ierarhii...”, exprimînd în acest chip hotărîrea unanimă a slujitorilor Bisericii de a rămînea, așa cum au fost întotdeauna, alături de popor.

ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII

O publicație ortodoxă din străinătate despre Biserica Ortodoxă Română

Periodicul Bisericii Ortodoxe Cehoslovace, „Hlas Pravoslavi” („Glasul Ortodoxiei”) face o prezentare amănunțită a principalelor momente din viața Bisericii noastre. Se ocupă de asemenea de organizarea sa, de arta bisericească, de publicațiile și cultura teologică în general ca și de relațiile sale ecumeniste.

Vizite la Centrul mitropolitan și Institutul Teologic din Sibiu

În 19 octombrie 1978, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului a primit la reședința mitropolitană, vizita d-lui Adolf Mätz, ministrul cultelor din Austria, care s-a aflat în țara noastră, împreună cu soția. Oaspeții

au vizitat apoi catedrala mitropolitană și capela Institutului Teologic.

Sîmbătă, 28 octombrie 1978, a sosit la Sibiu d-l profesor Stylianos Papadopoulos de la Facultatea de Teologie din Atena, împreună cu soția care face o vizită în țara noastră la invitația P.F. Părinte Patriarh Iustin. Duminică, 29 octombrie 1978, oaspeții au asistat la Sf. Liturghie din catedrală, iar după masă au vizitat biserica și colecția muzeală de icoane pe sticlă de la Sibiu.

Luni, D-l prof. Papadopoulos a susținut în fața profesorilor de la Institutul Teologic, a altor invitați și a studenților, conferința: „Gîndirea teologică a Sf. Vasile cel Mare.”

A doua zi, oaspeții au fost conduși la Mănăstirea „Brâncoveanu” de la Sîmbăta de Sus.

Marți, 7 noiembrie 1978, a fost primit de către I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, d-l Lukas Vischer, Directorul Comisiei „Credință și Constituție” a C.E.B., care este oaspețele Bisericii noastre. Miercuri, 8 noiembrie a.c., a asistat la Sf. Liturghie din catedrală, după care a susținut în aula Institutului Teologic Universitar din Sibiu conferința: „A mărturisii împreună credința Apostolorilor”, urmată de discuții.

Sfințiri de biserici

— Duminică, 5 noiembrie a.c., P.S. Episcop Visarion al Aradului, Ienopolei și Hălmaghiului a sfințit biserica Sf. Nicolae din Orăștie, care a fost pictată recent în frescă.

Vizitații canonice

— În data de 1 octombrie 1978, P. S. Gherasim Hunedoreanul, Episcop-vicar al Episcopiei Aradului, Ienopolei și Hălmaghiului a făcut o vizitație canonică în parohia Luncani—Vale, săvîrșind Sf. Liturghie.

Casă de odihnă a clerului

Prin grija conducerii eparhiale a Timișoarei și Caransebeșului în stațiunea balneară Buziaș a fost construită o casă de odihnă pentru personalul bisericesc. Casa dispune de instalație proprie de încălzire centrală și celelalte instalații tehnico-sanitare.